

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav pro dějiny umění

TEZE DISERTAČNÍ PRÁCE

**The role of sculpture in the official art of
totalitarian regimes:
GDR and CSR 1948–1968 compared**

**Role sochařství v oficiálním umění totalitních režimů:
komparace NDR a ČSR 1948–1968**

Daniela Břízová

Studijní program: Obecná teorie a dějiny umění a kultury
Studijní obor: Dějiny výtvarného umění

Školitel:
Prof. PhDr. Petr Wittlich, CSc.

Tato disertační práce sleduje linii oficiálního sochařství Socialistického realismu v oblasti DDR a ČSR v rozmezí let 1948-1968. Jejím cílem je nabídnout první ucelenou studii zabírající se výhradně sochařstvím Socialistického realismu, učinit pokus o srovnání s oblastí DDR a nalézt odpovědi na některé otázky, které při probíhajícím výzkumu vyvstaly. Zároveň, jak vyplývá z názvu práce, je kromě samotné analýzy sochařského umění také snahou porozumět roli oficiálního sochařství, sochařů a sochařských děl ve vývoji prorežimního umění a kultury sledovaného období.

Cílem práce je také zodpovědět některé otázky, které v průběhu výzkumu vyvstaly a které jsou vyloženy v následujících podkapitolách:

- 1) V jakém rozsahu a jakým způsobem se promítly do sochařské tvorby proměny v politické a následně v kulturně-politické oblasti.
- 2) Jak a proč se odlišují skutečné umělecké výsledky sochařství socialistického realismu od proklamovaných představ, zastávaných prorežimními teoretiky.
- 3) Zda a do jaké míry je socialistický realismus pouhým recyklátem formálních aspektů realismu 19. století a kde je možno hledat původ formálních znaků, které se objevují v některých dílech nad jejich rámeček.
- 4) Kde ležela hranice mezi konformitou a svobodnou tvorbou umělců, jak se vyvíjela v čase a jak se tento neustálý zápas o tvůrčí individualitu (ne)odrážel v oficiální produkci.
- 5) Jak byla určována základní hranice přijatelnosti výtvarného projevu na úrovni obecné a jak byla tato hranice pružně posouvána u některých režimem obzvláště uznávaných osobností.
- 6) Zda lze z toho, jak se v NDR a ČSR vyvíjela místní umělecká tradice dovodit formální rozdíly, které jsou patrné při srovnání obou okruhů sochařské produkce.

Již téměř padesátiletý odstup umožňuje nezaujatý přístup k tomuto tématu. Doklad o relevantnosti výzkumu tohoto období a tématu nalézáme zejména v oblasti Německa, kde již od devadesátých let vychází mnoho dílčích studií, antologií a proběhla řada konferencí na téma oficiálního umění DDR. V České republice toto téma nepožívalo do nedávné doby takové pozornosti. Práce usiluje o doplnění dílu do mozaiky znalostí o

oficiální kultuře ČS(S)R ve stanoveném období. Mnohvrstevnatý a rozsáhlý výzkum umění v DDR zde slouží jako inspirace a rovněž dopomáhá k porozumění vývoji v oblasti kulturní politiky, který byl v satelitních státech často velmi podobný.

Socialistický realismus a jeho výtvarné projevy si vyžadují zvláštní přístup, vycházející z jeho odlišnosti od jiných uměleckých směrů 20. století. Platí, že bez zevrubného porozumění interním procesům mašinérie silně centralistického státu a jeho vnějším projevům, není možno pochopit proměny doktríny, direktiv, ani umělecká díla samotná. Lze tak říci, že v uměle pěstovaném a udržovaném kulturním prostředí (zejména v ČSR v první polovině padesátých let), je možno vyvodit souvislosti výsledné umělecké formy po stránce stylové i obsahové mnohdy lépe z proměn v kulturní politice státu než z konvenční umělecko-historické analýzy.

Účelem této práce není sledovat uměleckou tvorbu těch umělců, kteří se i navzdory silnému tlaku z nejvyšších míst odmítli podvolit diktátu totalitní moci. Přínos těchto umělců vývoji umění 20. století je nesporně vyšší - právě proto ovšem jejich tvorba již byla nesčetněkrát podrobena pozornosti badatelů. V této práci je naopak poskytnut prostor těm umělcům – sochařům, kteří se rozhodli následovat oficiální linii. Sochy, vypínající se nad každodenním shonem tvořily podkres života lidu a mnohá díla se díky své statické a trvalé přítomnosti v městském prostoru nesmazatelně obtiskla do podvědomí veřejnosti. Sochařství socialistického realismu lze proto, a to i přes často žalostnou uměleckou úroveň výsledných děl, považovat za výzkumné téma hodné pozornosti.

Oddíl I. *Presuppositions of the Socrealist Sculpture and Communist Historiography of Art* představuje nezbytnou retrospektivu do sochařské tvorby století devatenáctého, v němž ideologové Socialistického realismu hledali a nacházeli legitimizaci svých současných snah o nastolení jediného žádoucího uměleckého směru – Socialistického realismu. Tento oddíl usiluje o analýzu a následnou charakteristiku procesu, z něhož vzešel panteon uctívaných národních umělců minulosti. Mapuje, jakým způsobem transformace těchto historických osobností v předchůdce revolučních snah komunismu dopomáhala systematické snaze o tvorbu historické kontinuity, odpovídající perspektivě Marxismu-leninismu.

Kapitola *Legacy of the Old Masters and the 19th Century Realists* dokumentuje, jak umělci realistického výtvarného výrazu, Albrecht Dürer nebo Josef V. Myslbek, byli využiti k budování základů Socrealismu v oblasti sochařství jako průkopníci pokrokových tradic. V kapitole *Heroisation of Labour in Sculpture* je blíže popsáno, jak bylo v komunistické historiografii umění chápáno období průmyslové revoluce a živelný rozvoj zájmu o pracovní témata. Osobnosti sochařů Constantine Meuniera, Julese Daloua a Fritze Koelleho, kteří na přelomu 19. a 20. století přispěli k monumentalizaci a heroizaci manuálních profesí v soše, byli obzvláště snadnými oběťmi přetavení v předchůdce budovatelského sochařství.

První polovina 20. století přinesla celou řadu uměleckých i duchovních tendencí, na jejichž základech byl v ideové i materiální rovině socialistický realismus vystavěn. O tom, jak se sochaři, navracející se ve své tvorbě k idejím uzavřené formy, jaksi automaticky stali součástí ideologicky korektního narativu českých dějin umění, pojednává kapitola *New Classicism and Return to Order*. Novoklasická obroda je zde ilustrována jako snaha o nalezení nového uměleckého výrazu, spějícího k opětovné akcentaci objemu a monumentalitě tvaru využitím klasické figurální formy. Její původ a vývoj je postaven do kontextu evropského, zejména pak francouzského umění, obzvláště v podobě čelných představitelů novoklasických tendencí Aristide Maillola a Antoine Bourdella, jejichž vliv byl v rozvoji nové figurace stěžejní a ovlivnil výrazně také prostor středoevropský. Jedním z mnoha Bourdellových žáků byla také jedna z předních představitelk sovětského sochařství Socialistického realismu, Věra Muchina. Podkapitola se proto pokouší definovat vliv novoklasických tendencí na vznik Socialistického realismu a vyhodnotit, zda tato epizoda přispěla, byť jen marginálně, k tvorbě této eklektické metody.

Návrat ke klasické sochařské formě a krize směřování Avantgardy nepochybně vyústily v atmosféru příznivou umělé implementaci tohoto nového figurálního stylu. Ten dále vycházel ve své umělecko-historické konstrukci ze sociálního umění dvacátých let – výtvarného směru Sociálního civilismu a Die Neue Sachlichkeit. Kapitola *Social Art in Sculpture as Alleged Precursor to Socialist Realism* zkoumá, jakým způsobem byl překroucen umělecký zájem o sociální problematiku, typický pro výše uvedené výtvarné

směry, v retrospektivě komunistických historiků umění. Tato epizoda umění ČSR byla jmenována některými prorežimními teoretiky, jakým byl např. Jiří Kotalík, jako předobraz socialistického realismu, zejména ve smyslu ilustrace místní tradice volby „pokrokového námětu“. V této části je proto zkoumáno, zda příchyllost k levicovému světónázoru a umělecký zájem o každodennost, vyjádřený v sociálním civilismu, pomohla nasměrovat některé umělce na přelomu 40. a 50. let do osidel oficiální prorežimní tvorby.

Charakteristikou Socialistického realismu, která jej pomáhá definovat jako nástroj ideologické indoktrinace, je jeho akcent na propojení principu revolučního heroismu a monumentální sochařské tvorby, určené pro veřejný prostor. Diskuze o monumentalitě jakožto sémiotické kategorii probíhala od počátku 20. století, také v souvislosti s nebývalou společenskou poptávkou po reprezentativním pomníku v jeho prvních desetiletích. V kapitole *New Monumentality* je vyloženo, jak se odrazila tato teoretická debata na uvedené sochařské produkci sledovaného období.

Období 1920-1945 bylo v sochařské tvorbě poznamenáno zejména dvěma ničivými světovými válkami. Tématika vojenských, válečných a národně-politických pomníků tvoří základní stavební bloky typologie Socrealistického sochařství. V kapitolách *War Monuments and Memorials* a *National History Monument* je proto nabídnuta komparace obou kategorií, jak se rozvíjely ve vilémovském Německu a prvorepublikovém Československu, chápána jako nezbytný kontext k nadcházejícím kapitolám. Text osvětluje zejména vývoj k civilněji pojaté a patosu prosté pomníkové tvorbě, nevyhýbá se ovšem ani Expresionismu nebo Barokizaci, tendencím, které poznamenaly sochařský vývoj i v letech následujících. V odklonu od secesního a neobarokního bombastu směrem k uměřenější novoklasické formě, snoubící prvky vznešené klidné formy a přiměřeného realismu, nalézali teoretikové Socrealismu jedno z východisek pro pomníkovou tvorbu komunistické éry. Obě kapitoly představují některé sochaře, kteří se stali uznávanými umělci v období po druhé světové válce, jako byli Karel Pokorný, Karel Lidický nebo Otakar Švec.

Oddíl II. nazvaný *Sculpture of Socrealism in the Mirror of Cultural Politics and Art Theory* již představuje samotné jádro disertace - vývoj oficiální sochařské tvorby ve sledovaném

období - vykreslený na pozadí soudobé kulturní politiky, výtvarné teorie a společensko-politického vývoje. Celý oddíl je rozdělen do časových úseků, strukturovaných podle stěžejních milníků centrální kulturní politiky. Kapitola *Post-War Cultural Politics* usiluje o zasazení poválečného vývoje uměleckého prostředí a proměny podmínek umělecké tvorby do celkových geo-politických a socio-kulturních souvislostí.

S ohledem na klíčovou úlohu centrální moci a jejích podřízených institucí při ustavování direktiv, které přímo ovlivňovaly všechny aspekty umělecké tvorby, je nezbytně třeba osvětlit mechanismy fungování kulturních institucí. Při snaze o pochopení proměn umění Socialistického realismu ve sledovaném období se bez porozumění centrální kulturní politice nelze obejít. V této kapitole je dále předestřen mechanismus přenosu sovětského modelu kulturní politiky do satelitních zemí, který probíhal podle jednotného vzoru a směřoval jednak k získání kontroly nad uměleckou obcí a dále k bedlivé selekci vhodných prorežimních umělců.

Práce se zde zaměřuje na stěžejní pilíř kulturní politiky socialistického státu a nezbytnou teoretickou základnu veškerého prorežimního umění – metodu socialistického realismu, která byla vytvořena na základech marxisticko-leninské filosofie s cílem poskytnout ideologickou oporu Komunistické straně. Záměrem kapitoly *Paradigm Shift of the Art Theory* je předestřít nezbytný ideový základ, na kterém byla oficiální sochařská tvorba po roce 1948 vystavěna. Kapitola se primárně soustředí na klíčové principy „tvůrčí metody“ v jejich sémantické rovině. Nabízí analýzu její ideové dichotomie a předkládá rovněž ke zhodnocení konceptuální paradoxy, které vedly k nejasnosti doktríny a mnohým diskuzím v uměleckých svazech i dobovém tisku.

Druhý pilíř kapitoly tvoří vyhodnocení soudobé diskuze v odborném československém tisku, která se vyrovnávala s tzv. krizí Avantgardy a hledáním tzv. kulturní orientace. Vášnivě debaty o budoucnosti a orientaci československého umění na stránkách uměleckých periodik po roce 1946 začaly být stále častěji poznamenávány snahami prosovětských teoretiků, učinit ze Sovětského svazu nové umělecké centrum, na úkor tradičně uznávaných frankofonních a anglofonních oblastí. Iluze o svobodě určení kulturní orientace poválečného Československa se rozplynuly již v roce 1947, společně s výstavou Sovětských malířů, která připravila umělcům a teoretikům nepříjemné

překvapení v podobě zpátečnického a nepokrytě ideologického oficiálního umění Sovětského svazu. Naděje na uměleckou svébytnost byly definitivně zmařeny po roce 1948 společně s nekompromisní implementací Ždanovovy doktríny.

Podkapitola *Postwar Situation in Sculpture* je věnována charakteristice poválečného sochařství. Protektorátní kulturní paralýza po skončení války brzy ustoupila snaze umělců navázat na svou předválečnou tvorbu. Těživá socio-ekonomická situace, v níž se řada z nich nacházela, nemohla zabránit obnově kulturního života. Tato obnova se projevila bezprostředně po skončení války také ve výstavnictví, jak je rozvedeno podrobněji v podkapitole *PostWar Exhibitions*. Postupné pronikání sovětského vlivu v podobě výstavy "Sovětská plastika - výstava fotografií" zatím nevyčnívalo příliš okázale ze souboru českých a zahraničních uměleckých výstav věnovaných sochařské tvorbě.

V oblasti Německa stále rezonoval jako ústřední téma expresionismus, který si oprávněně nárokoval v průběhu prvních tří dekad 20. století označení jednoho z nejvlivnějších německých uměleckých směrů. V jeho rámci se etablovali jako nejvýznamnější sochaři Wilhelm Lehmbruck, Ernst Barlach, Käthe Kollwitz, jejichž díla se stala terčem kampaně proti modernímu umění za Třetí říše. Expresionistická tradice požívala velké vážnosti mezi moderními umělci v období meziválečném a v poválečném období začala nabírat druhý dech, živena a podporována argumentem o přirozenosti expresionistických tendencí ve vývoji německého umění.

Na stěžejních příkladech z dobového tisku jsou dokumentovány postupné změny v rétorice a představuje vysvětlení odlišných výchozích podmínek poválečného sochařství v obou státech. Analýza poválečné situace dává porozumět procesům, které vedly k postupnému upevnění konzervativního proudu a plíživé ostrakizaci modernistických umělců v období předcházejícím únorovému převratu v ČSR a vzniku DDR. Příčinu rozdílu mezi relativní svobodou výtvarné tvorby ČSR před rokem 1948 a jejím časným omezením v SBZ nalzáme zejména v projevech geo-politické nadvlády SSSR nad východním Německem, která se zde projevila významně agresivnějším nástupem prosovětského kurzu. Již v době bezprostředně poválečné se připravovala oficiální linie sochařské tvorby v oblasti Německa, která se jasně vyjevila v řadě

pomníků Rudé armádě od Sovětských sochařů.

Emerging Elite Figuralists je příspěvkem k tématu, kterak se do poválečného československého a východoněmeckého uměleckého života začlenili umělci realistického výrazu, kteří měli po 1948/1949 získat nejvýznamnější pozice. Přijetím své role přísluhovačů režimu se tito umělci odsoudili ke ztrátě značné části své umělecké individuality. Toto specifikum poněkud komplikuje práci s profesními i osobními životopisy těchto umělců, neboť dobové prameny jsou silně zatíženy tímto schematismem. Cílem tohoto oddílu proto je sejmout z vybraných autorů ideologický balast a vyhodnotit umělce a umělecká díla sledovaného období a stylu objektivnějším očima.

V ČSR se kromě posledního významného žáka Josefa V. Myslbeka, Karla Pokorného, jedná zejména o generaci žáků Jana Štursy a jejich vrstevníky, kteří později stáli u obnovení poválečné figurální sochařské tvorby - Jan Lauda, Karel Dvořák, Otakar Švec, žáci Bohumila Kafky a Otakara Španiela - Vincenc Makovský a Karel Lidický, následování mladší generací figuralistů Josefem Malejovským, Konrádem Babrajem nebo Aloisem Soprem. V oblasti DDR se chopili po roce 1949 příležitosti umělci, vracející se svou tvorbou zpět k figurální tradici přelomu 19. a 20. století, kteří ovšem nezůstali nezasaženi modernistickými principy a odkazem Expresionismu. Přehlídkou tohoto raného stádia sochařství v DDR byla II. Deutsche Kunstausstellung v Drážďanech (1949), kde svá díla představili Gustav Seitz, Eugen Hoffmann i Fritz Cremer a která se stala poslední příležitostí shlédnout v rámci jedné výstavy modernistická i tradiční umělecká díla. V DDR je pozornost věnována proto zejména Fritzovi Cremerovi, Eugenu Hoffmannovi, Gustavu Seitzovi nebo Ruthild Hahne. Cílem je uvedené sochaře představit v jejich umělecké a profesní rovině, zároveň však načrtnout v hlavních obrysech proces jejich směřování k postu oficiálních umělců komunistického režimu.

Bezprostředně poválečné realizace, jako bylo Sbratření Karla Pokorného a pomníky Vincence Makovského ve Zlíně a v Brně, ale také pozdější instalace Žižkova pomníku od Bohumila Kafky na hoře Vítkov v roce 1950, ukázaly cestu další tvorbě a vzkřísily zájem o monumentální výraz. Pozornost je věnována také angažmá těchto sochařů na veřejných institucích v době bezprostředně poválečné a jejich vlivu na znovuoobnovení

výuky sochařství v kapitole *Sculptors in Education*. V atmosféře velkých změn docházelo v Československu k akcentaci některých umělců, kteří v bezprostředně poválečném období prokázali schopnost vytvářet realistická díla odpovídajícího obsahu, jakými byli například výše zmínění Karel Pokorný a Vincenc Makovský, ale také Josef Malejovský nebo Karel Lidický, autoři poválečných pomníků, ve kterých se navraceli k východiskům tradiční české sochařské tvorby v podobě myslbekovského odkazu.

Zvláštní kapitola *Charles University Karolinum and Sculpture* je věnována dosud málo zkoumanému tématu sochařské výzdoby Karolina. Zde se uplatnili nejuznávanější umělci v zakázkách bronzových soch Jana Husa (Karel Lidický) a Karla IV. (Karel Pokorný), v drobnějších realizacích pak Josef Wagner a Jan Lauda. Tato reprezentativní tvorba dopomohla rozvoji pomníku historickým osobnostem v nadcházejících dekadách. Výrazný podíl průměrné, zato však univerzálně rozšířené produkce zaujímá v československém poválečném sochařství produkce válečných pomníků a pamětních desek. *Commemoration of the Fallen in ČSR* se věnuje typologickému a ikonografickému rozboru těchto výtvarných děl, ve kterých našlo své zakázky mnoho poválečných sochařů po celé republice.

Časový rámeček 1949 – 1953 vymezuje nejtěžší období českého Stalinismu. Jak uvádí kapitoly *Action Boards* a *SČSVU a VBK*, svůj počátek, od kterého se odvíjí veškeré další organizační a strukturální změny, nachází kulturní politika v ČSR i DDR v přerodu nezávislých uměleckých spolků a organizací ve státě řízené svazy po roce 1948. Celkovému kontextu problematiky zde slouží také krátká retrospektiva do prvních poválečných let a nastínění jejich vlivu na vznik DDR a na únorový převrat v ČSR. Podáním kontextu a příčin narůstajícího vlivu Komunistické strany v době poválečné je poskytnut rámeček pro další rozbor vývoje na kulturní scéně, směřující k podpoře centralisticky koncipovaného programu pro všechny oblasti kulturní sféry.

Pozornost je v této části věnována zejména vzniku uměleckých svazů - Svazu československých výtvarných umělců (SČSVU) a Verband Bildender Künstler Deutschlands (VBKD), které vykonávaly nepostradatelnou funkci zaštitující organizace, disponující mnohými pravomocemi vůči svým členům. Tyto struktury se napříště staly ideologickou, organizační, administrativní autoritou, bez jejichž rozboru není možno

sledovat osudy politicky konformních umělců v dalších oddílech.

Official Sculpture 1948/1949 – 1953 se zabývá popřevratovými změnami v oblasti výtvarného umění a jejich vlivem na sochaře a sochařskou tvorbu. Zvláštní pozornost je v tomto smyslu věnována vzniku odborných periodik Výtvarné umění a Bildende Kunst, pořádání centrálních výstav a plánům na výstavbu některých pomníků. Postupné ovládnutí veřejného prostoru centralistickou vládou, vyústilo v politizaci všech sfér veřejného života a mělo rovněž za následek tlak na širší zapojení umělců do svazové činnosti.

Sculptors in the Service to the Party se následně věnuje monografickému zpracování profesní dráhy jednotlivých umělců. V ČSR se jedná o sochaře jako byli Konrád Babraj, Jan Lauda, Vincenc Makovský, Josef Malejovský, Karel Pokorný, nebo Otakar Švec. Akcentace jednotlivých umělců vychází z přehledu nositelů státních ocenění za sochařskou tvorbu, kde tito sochaři získali nejvíce poct a vyznamenání. Stejný postup byl užit k určení významných východoněmeckých sochařů. Mezi nejčastějšími nositeli státních vyznamenání a uměleckých cen zde nalézáme Fritze Cremera, Waldemara Grzimka, Waltera Arnolda, Willa Lammerta a Ruthild Hähne.

Jedním z nejvýznamnějších zdrojů ideologického sochařství bylo *Armádní výtvarné studio*, které vzniklo v roce 1953 jako jedna z podřízených složek ČSR armády a Ministerstva obrany pod vedením Alexeje Čepičky. Sochaři Vendelín Zdrůbecký, Bohuslav Burian a Jan Bartoš se významně podíleli na úpadku sochařské úrovně, která se začala markantně projevovat v oficiální figurativní tvorbě v druhé polovině 60. let. Výše uvedení prorežimní umělci náleželi ke generaci sochařů, narozených po roce 1920, jejichž generačnímu nástupu se věnuje kapitola *New Generation of Socrealists*. Řadí se mezi ně zejména Tibor Bartfay, Svata Hajerová, Jan Hána, Ludvík Kodým, Sylva Lacinová-Jílková, Věra Merhautová, Alexander Trizuljak, Luděk Varvažovský, Vendelín Zdrůbecký etc., kteří byli odchováni v sochařských školách Karla Pokorného a Vincence Makovského.

Mladí umělci, jejichž kariérní počátky se překrývaly s prvními lety komunistického režimu, se ve snaze získat profesní uznání často účastnili úkolových akcí a soutěží. Jejich

raná tvorba tak byla bohatá na pracovní, vojenskou a budovatelskou tematiku, nejvíce prosazovanou ze strany SČSVU. Masa tematicky konformních a umělecky průměrných děl, která často zůstala v podobě sádrového modelu, tak tvořila většinu Socrealistických prací a přispěla k "sovětizaci" československého sochařství, jak je popsáno v dalších kapitolách.

Výsledky zkoumání otázky, jakou roli sehráli sochaři ve veřejných funkcích, je rozvedena v podkapitole *Sculptors in the Organisational Structures*. Text se zabývá činností těchto osob v uvedených funkcích a vlivem jejich aktivit na ideologickou činnost v rámci svazu, která měla bezprostřední dopad na jeho další směřování. Uvedené mechanismy se daří rozkrýt na příkladu sochařů, kteří získali vlivné funkce v politicko-kulturních strukturách. V disertaci je tento problém aplikován na prostředí českých i východoněmeckých sochařů, ve snaze porozumět mechanismům působení umělců ve vztahu k ideologii, straně a instituci, na níž působili. V ČSR jsou demonstrovány na příkladu uznávaného sochaře realistického výrazu, Karla Pokorného, prezidenta SČSVU a rektora Akademie výtvarných umění a sochaře Václava Jíchy, sekretáře SČSVU. Východoněmeckou oblast zde zastupuje sochař a viceprezident Akademie der Künste, Fritz Cremer.

Zatímco československé téma lze rekonstruovat výhradně ze svazové korespondence, proslovů a interních materiálů, východoněmecká problematika nabízí sebrané vydání bohaté korespondence Fritze Cremera, podávající mimořádné svědectví o vnitřním rozpoložení prorežimního umělce. Práce proto nabízí analýzu Cremerových textů, jejíž výstupy jsou využity a nejen k porozumění jeho angažmá ve veřejné sféře, ale také k porozumění otázce po vnitřním cítění prorežimního umělce. Rozpolcenost sochaře, neustále vystaveného tlaku centralistického státu a soustavně se pokoušejícího nalézt přijatelný umělecký názor, ospravedlnit sám před sebou svůj konformismus a zároveň si uchovat získaná privilegia, pramení z ambivalence latentní charakternosti, stojící proti často vítězí tendenci k prorežimnímu konformismu. F. Cremera lze, jak je v práci podrobněji rozvedeno, zařadit do kategorie umělců, kterým, zřejmě díky jejich mimořádné hodnotě pro režim, byly odpouštěny některé politicky nežádoucí výroky.

V kapitole *The New Course in Art Politics* je osvětlen způsob, jakým politický proces

s generálním tajemníkem KSČ Rudolfem Slánským v roce 1951 posloužil čistkám ve vedení SČSVU a zároveň umožnil použít imaginárního vnitřního nepřítele – tzv. *Slánského kliku* - jako viníka dosavadních neúspěchů ve snahách vedoucích činovníků uměleckých svazů do roku 1953. Zde se kapitola zabývá dosud nezpracovaným tématem mocenského převratu v SČSVU, které je dále rozvedeno v kapitole *Public Involvement of Sculptors* v kapitole *Sculptors in the Organisational Structures*.

Nový kurz, který v ČSR významně ovlivnil fungování svazů, měl znatelně menší dosah, pokud se jedná o sochařskou tvorbu. S ohledem na velmi dlouhé realizační intervaly, nákladnost a náročnost veřejné sochy, nenastaly v období 1953-1956 v této oblasti zásadní změny. Lze říci, že některá z nejkonzervativnějších sochařských děl vznikla právě v tomto období – např. bronzová vrata Vítkovského památníku od Josefa Malejovského. Jak dále uvádí kapitola *Adherence to the Conservative Line within Sculpture*, v roce 1954 došlo k otevření stálé expozice českého sochařství na Zbraslavském zámku. Zde byla zhmotněna vývojová koncepce dějin českého sochařství, vycházející z principů komunistické historiografie.

Echoes of the Soviet Socialist Realism je příspěvkem k zásadnímu tématu vztahů středoevropského sochařství k sovětskému předobrazu. Násilný import antikvovaného ruského akademismu se v první polovině padesátých let intenzivně projevoval v odborném tisku, na výstavách sovětského umění a návštěvách sovětských umělců. Svaz československo-sovětského přátelství a paralelní Gesellschaft für Deutsch-Sowjetische Freundschaft vyvíjely vytrvalou a usilovnou činnost, která se odrážela právě ve výstavách sovětského umění a propagaci SSSR v oblasti kultury, ale také zemědělství, průmyslu, historie nebo politiky. Komunističtí redaktoři v odborných časopisech se starali o zajištění dostatečné informovanosti o umění SSSR neúnavnou produkcí článků na toto téma, zejména v období 1950-1953.

Nalézáme-li v poválečných uměleckých dílech některých starších českých umělců, jakým byl Karel Pokorný nebo Jan Lauda některé vynikající příklady "Socialistického realismu", jedná se v jejich případě takřka výhradně o užití konzervativní figurální myslbekovské tradice, spíše než o čerpání sovětských zdrojů. Podobně jako ruský akademismus měl na konci 19. století akademismus český svůj prapůvod ve vzorech francouzských. Tento

paneurospký akademismus vyspělých evropských zemí, který se přelil také do carského Ruska, je tedy důvodem vizuální kompatibility obou tradic. Kvalitu poválečné figurální tvorby čelných představitelů československé figurace, která byla později pro účely budování ideologie označena za skvělé příklady Socrealismu, tudíž nelze v žádném případě považovat za úspěch nuceného importu tohoto stylu, nýbrž výhradně za výsledek přetrvávající vysoké úrovně českého sochařství.

Zcela jiná situace nastala s nástupem generace, narozené kolem roku 1920 a odchované ve čtyřicátých letech v sochařských ateliérech Karla Pokorného a Vincence Makovského. Mladí ambiciózní sochaři usilovali o svůj profesní debut a neváhali vyjít vstříc požadavkům na ideologicky podbarvené, budovatelsky orientované a formálně Socrealistické umění. Svou hojnou účastí na úkolových akcích a soutěžích, exkurzích na venkov a do závodů, se tak stávali představiteli první generace čistokrevných Socrealistů. Práce zde uvádí detailní příklady uměleckých děl, v nichž je významně patrné, jak se v dílech těchto umělců vytratila řemeslná dovednost "macha" Myslbekových a Štursových žáků, aby uvolnila prostor umělecky nepřesvědčivému pseudostylu a otevřela cestu fatálnímu úpadku figurální tvorby v dalších dekáдах.

V oblasti východního Německa je vztah místní umělecké produkce k sovětskému importu velmi odlišná. Zmíněný paneurospký akademismus se zde sice na přelomu 19. a 20. století sice uchytil - např. v dílech Louise Touillona - do 20. století však již tato tendence vplynula v podobě velmi oslabené. Figurativní tvorba byla zásadním způsobem ovlivněna německým sklonem k expresi, který nedovedla zlomit ani soustředěná snaha sovětské administrativy a později komunistické vlády o implementaci sovětských vzorů ve všech oblastech života a kultury. Velké procento monumentálních děl Socialistického realismu, které na území DDR vznikly, bylo zhotoveno sovětskými umělci, ať již Treptowský pomník Rudé Armádě, pomníky V. I. Leninovi nebo K. Marxovi. Přestože existuje část výtvarných děl padesátých let, kde lze snadno vysledovat sovětskou inspiraci (zejména v Drážďanech) v mase výtvarného umění DDR zaznívá nejvýrazněji nota odkazující k odkazu Expresionismu a Die Neue Sachlichkeit.

Příslušnost k východnímu bloku pro Československo znamenala rovněž nutnost utužovat vztahy s bratrskými socialistickými státy, včetně DDR. Kapitola *Mutual Contact*

– *DDR and ČSR* na základě politických souvislostí osvětluje kulturní vztahy obou států. Cíl znovuvybudování příznivých vztahů východních Němců s Českoslováky byl prosazován kromě oficiálních návštěv prostřednictvím výstav, kulturních delegací, novinových článků nebo překladů publikací. Českoslovenští umělci se tak mohli například prostřednictvím monografické výstavy Käthe Kollwitz v březnu 1951 nebo výstavou Fritze Cremera v červenci 1957 seznámit s moderním německým uměním. Delegace východoněmeckých pedagogů a umělců, včetně sochaře Hanse Kiese, zase navštívila v roce 1954 ČSR, aby se seznámila s místním uměleckým životem.

Politický vývoj v SSSR měl po celé sledované období zásadní vliv na tvorbu kulturní politiky. Otřesy, zasahující špičky politické struktury bylo nutno vstřebat a asimilovat. Způsob, jakým se centrální moc vyrovnávala s politickými turbulencemi v období 1956-1968 a jakým způsobem tyto výkyvy poznamenaly umělecké svazy a uměleckou tvorbu, je načrtnuta v kapitole *From the Destalinisation to the Prague Spring*. Veškerá zaváděná opatření, která sloužila k vyrovnání politické nestability, se promítala do vnitřních procesů kulturních institucí a do direktiv pro uměleckou tvorbu.

Transformation and Socrealist Sculpture 1958-1962 in ČSR pojednává o proměnách v kulturní oblasti, které vyústily ve vzkříšení modernistické tradice a snahy o znovuvytvoření prostoru pro umělecký experiment po roce 1956. Blok tvůrčích skupin, který se stal trnem v oku SČSVU, sdružoval umělecké skupiny méně konformního ražení a prosazoval větší svobodu tvorby. Mezi sochaři, kteří usilovali o vyvázání z omezujícího sevření Socrealistické doktríny byli také žáci Josefa Wagnera, sochaři Miloslav Chlupáč, Zdeněk Palcr, Eva Kmentová nebo Vladimír Preclík. Opětovným příklonem k inspirativnímu západnímu umění tito umělci zahájili etapu v dějinách československého umění, která jej do roku 1968 opět učinila prostorem pro svobodný experiment.

Strukturální změny ve vedení kulturního života, směřující k decentralizaci a uvolnění pevného sevření, měly za následek jednak postupné oslabování monopolu Socialistického realismu ve většinové produkci a dále pozoruhodné, často bizarní experimentální snahy o sloučení moderního výrazu s figurací Socrealismu, které jsou v práci podrobněji popsány na příkladu tvorby Ostravska. Existovaly ovšem oblasti

sochařské tvorby, do kterých se promítly uvedené změny jen marginálně, jak je předestřeno v kapitole *Stronghold of Socrealism – Monuments, Portraits and Memorials*. Zde jsou shrnuty příklady sochařské tvorby, která odolala tažení za znovuzískání umělecké svobody a uchovala veškeré vnější atributy tvorby před rokem 1956. Jedná se primárně o příklady monumentálních zakázek, které si udržely konzervativní standard – historické a politické portréty (Klement Gottwald, Julius Fučík), pomníky a památníky, například Památník Rudé Armády v Bratislavě (1957-1960).

Kapitola *Notes on the Decline of the Socrealism after 1962* přináší několik poznámek k situaci v sochařství po roce 1962. Přelomovým se stal tento rok ze symbolického hlediska, neboť došlo k odstranění nejhmatatelnějšího residua Stalinismu – Stalinova pomníku na Letné. Stále sice vznikala umělecká díla Socrealismu (díky setrvačnosti a těžkopádnosti monumentálního sochařství ve vztahu k dynamickému vývoji), skuteční umělci však již nepokrytě směřovali k hledání autentického výrazu. Autoři, kteří se etablovali v letech padesátých jako Socrealisté, např. Josef Malejovský, Sylva Jílková-Lacinová, Karel Hladík nebo Jindřich Wielgus vykročili v šedesátých letech vstříc uměleckému experimentu. Po roce 1962 proto platí, že vytrvalé lpění na doktríně Socrealismu zůstalo vyhrazeno již jen konjunkturalistům a oportunistům. Příkladem, který přesahuje časové vymezení práce, jsou zejména některá díla z období Normalizace, jako například Památník Ostravské operace v Hrabyni od Miloše Zeta, nebo Na paměť československých bojovníků v bitvě u Sokolova od Vendelína Zdrůbeckého.

Oddíl *Promotional Methods and Tools of the Regime* je věnován způsobům, jakými se sochařské dílo stávalo součástí socialistického veřejného prostoru a zároveň metodám podpory správného ideologického pojetí. Od roku 1948 se pořádání výstav, plánování, soutěž a stavba pomníků, umístění soch ve veřejném prostoru stalo záležitostí státu a jeho podřízených složek. Oddíl pojednává o jednotlivých kategoriích této činnosti a pokouší se o analýzu jednotlivých okruhů a následně o syntézu charakteristických rysů těchto procesů a jejich výsledků v podobě sochařských výtvarných děl.

Podkapitola nazvaná *Political Monument* se věnuje stěžejním realizacím, kde se socialistický realismus uplatnil nejvýznamněji. Jedná se zde o *pomník J. V. Stalina* a *Vítkovský památník*. V oblasti DDR je jako reprezentativní realizace představen

Buchenwaldský památník Fritze Cremera. Přestože pomníky a památníky představovaly nesporně nejprestižnější zakázky, sochařská díla v podobě drobné plastiky a modelů, prezentovaných prostřednictvím pravidelných výstav, slouží rovněž velmi dobře k vykreslení vývojových tendencí. Podkapitola *Exhibitions* se proto zaobírá výstavami ve sledovaném období na území ČSR a DDR. Ilustruje změny v kulturní politice na proměnách ikonografických motivů a tematických preferencí, které měly tendenci zrcadlit posuny kulturního kurzu. Proměny tematiky a motivů lze demonstrovat například na akcentaci hornictví a těžkého průmyslu v raném období padesátých let, zatímco po roce 1956 dochází ke změně orientace a prostor získávají motivy života v socialismu, jakými byly například rodina nebo sport.

Za účelem zvýšení kvality umělecké produkce a dosažení širšího zapojení řadových umělců, ale také samouků a nadšených amatérů, byly vyhlašovány úkolové akce. Ty měly za cíl podpořit vznik uměleckých děl, odpovídajících právě panujícím preferencím tematiky a zajistit umělcům možnost obživy. Na základě akčních úkolů a jiných dílčích akcí se rodila díla kvality dosti různorodé, přesto se jedná o jeden z typických rysů dobové umělecké produkce první poloviny 50. let. Úkolové akce jsou zde proto detailněji pojednány v rámci samostatné podkapitoly *The Action Tasks*. Na základě přehledu nejvýznamnějších umělců a jejich stěžejních realizací vznikla kapitola *Official Prizes and Honorary Titles*, která dopomohla nejen k určení nejvýznačnějších prorežimních umělců, ale také dává porozumět představám centrální vlády o charakteristikách preferovaných uměleckých děl.

Oddíl IV. nazvaný *Typology and Iconography of the Socialist Realism Sculpture* obsahuje zevrubnou typologickou a ikonografickou analýzu umění Socialistického realismu v prostoru ČSR, užívající paralelní produkce DDR k porozumění širším souvislostem jeho vzniku a účelu. Sebraný materiál je členěn do základních tematických okruhů na sochařství kultu osobnosti, pomníky a památníky Rudé Armádě, pomníky hrdinům komunistického odboje, politicko-historické pomníky osobnostem minulosti, alegorické postavy - hrdiny práce, personifikace komunistických idejí a žánrová témata mládí, rodiny a sportu. S ohledem na principy fungování kulturní mašinerie totalitního státu je třeba zdůraznit, že typologické členění materiálu je vzhledem k setření umělecké individuality jednotlivých tvůrců výrazně vhodnější metodou než monografické

zpracování.

Nejdůležitější místo v produkci sochařství Socrealismu zaujímá *Personality Cult Sculpture*, téma zahrnující zejména reprezentativní veřejné zakázky na portréty politických vůdců lokálních i sovětských. Text je uveden krátkým exkurzem do historie využití pomníků pro účely Leninovy “monumentální propagandy” po roce 1918 a po roce 1933 jako součásti Stalinova kultu osobnosti. Výstavba pomníků, které měly přetrvat na věčnost, se stala jedním z nejostentativnějších projevů tohoto kultu a byla postupně zavedena také ve všech zemích sféry sovětského vlivu. Reprezentativní pomníky vůdcům se staly podnětem k urbanistickým úpravám městských center a středobodem komunistického veřejného života.

Přestože snaha přenést kult sovětských vůdců do ČSR a DDR se nesetkala u většinové populace s významnějším úspěchem, politická reprezentace se systematicky zasazovala o naplnění vnějších znaků tohoto kultu právě výstavbou monumentálních pomníků. Samostatný oddíl je věnován sochařským portrétům J. V. Stalina a V. I. Lenina, K. Gottwalda a W. Ulbrichta, které rostly ve velkých městech, často u příležitosti kulatých výročí socialistických svátků nebo narozenin – např. oslavy Stalinových 70tých narozenin v roce 1949. Univerzální snaha umělců o dodržení ustálených typů a ikonografického pojetí se stala typickým projevem sochařství kultu osobnosti.

Pozoruhodným příspěvkem k relativně jednotvárné produkci tohoto okruhu jsou komplexní sochařské soubory reliéfů a drobné plastiky, vzniklé za účelem výzdoby agitačně-politických muzeí a expozic. Úkolové akce na uměleckou výzdobu Musea V. I. Lenina v Hyberské ulici v Praze nebo Musea Klementa Gottwalda v Rytířské ulici umělce podnítily k tvorbě výjevů z politické kariéry obou politiků. Výsledkem je řada reliéfů a drobných soch, mezi kterými zajímavě vystupuje série výjevů z mládí Klementa Gottwalda z úkolové akce roku 1954, evokující svou naivní žánrovostí některé motivy křesťanské ikonografie.

Stěžejním námětem monumentálního sochařství bylo po celé sledované období vítězství Rudé Armády nad fašismem. Věčný vděk Sovětskému svazu, který prolil krev svých synů, aby v tzv. Velké vlastenecké válce osvobodil podrobené národy slovanských bratří,

byl ústředním tématem státní ideologie. Velké pomníky a památníky, často na místech pohřebišť padlých vojáků, patřily k nejvelkoryseji koncipovaným i honorovaným veřejným zakázkám, spojujícím často početné autorské kolektivy. *Red Army, Liberation and Partisan Monuments 1945-1968* proto přináší detailní zpracování tématu v oblastech ČSR a DDR z hlediska typologického, ikonografického a umělecko-historického. Kromě reprezentativních zakázek si také všímá některých regionálních realizací, které dokládají snahu lokálních autorů se vyrovnat s novým zadáním za použití osvědčených schémat.

V komunistickém panteonu, který byl nedílnou součástí ideologické konstrukce, byla věnována značná pozornost osobnostem protifašistického odboje. Československé osobnosti jako Julius Fučík, Jožka Jabůrková nebo Marie Kudeříková, měly sloužit stejně jako jejich německé protějšky Ernst Thälmann, Rosa Luxemburg nebo Karl Liebknecht, za morální vzor pro mládež. Odkaz J. Fučíka a E. Thälmana byl propagován všemi prostředky a jejich jména se stala záštitou mládežnickým organizacím. Sochařská tvorba věnovaná těmto osobnostem byla determinována tímto svým základním účelem a byla jedním z nástrojů k dosažení důležitého cíle, kterým byla výchova uvědomělého Socialistického člověka. Kapitola *Heroes of the Resistance Movement* představuje na detailním zpracování sochařské produkce srovnání i vzájemné vazby ČSR a DDR v prosazování kultu těchto osobností.

National and Working Class History Monuments představuje zevrubnou analýzu využití historického námětu v oblasti drobné i pomníkové sochařské produkce oficiálního proudu. Nová interpretace národních dějin v souladu s ideovými východisky Marxismu-leninismu usilovala o komplexní proměnu chápání jejich smyslu u většinové veřejnosti. Porozumění hierarchii témat a námětů zde přispívá výklad ideologické koncepce, nastolené Ministrem školství Zdeňkem Nejedlým, jehož slabost pro jiráskovskou interpretaci národní historie měla na pojetí komunistické historiografie rozhodující vliv. Zatímco portrét významných osobností nedávné národní minulosti se stal po roce 1948 bezpečným útočištěm méně devótních umělců, mladí kariéristé se aktivně podíleli na zhmotnění Nejedlého vizí realizací námětů zadávaných v rámci úkolových akcí a soutěží, jejichž strukturovaný přehled nabízejí dílčí podkapitoly.

Podkapitola *15th – 17th Century “Pioneers of the Class Conscience”* je věnována zejména námětu, který tvořil jednu z prvních kapitol Nejedlého interpretace národních dějin –

Husitské revoluci a jejímu předchůdci, křesťanskému reformátorovi Janu Husovi. Vykreslení reformačních snah Jana Husa a husitských bouří jako třídního boje, jako projev poprvé se probudivšího třídního vědomí, přispívalo primárně k budování a podpoře dějinné kontinuity komunistického hnutí. Text pojednává o dílčích realizacích pomníků Janu Husovi, Janu Žižkovi, zvláštní kategorie je věnována Janu Amosi Komenskému.

Předmět zvláštní kapitoly *The 19th Century "National Revivalists"* je jasným dokladem schopnosti i ochoty komunistické ideologie přetavit kulturní představitele 19. století, jednoznačně spjaté s hodnotami a životem měšťanského stavu, v předchůdce komunistické kultury. O tom, jakým způsobem byl využit odkaz Boženy Němcové, Bedřicha Smetany, nebo Aloise Jiráska ve prospěch budování komunistické ideologie a o tom, jak se tato snaha promítla do budování jejich pomníků, pojednávají jednotlivé podkapitoly. Zvláštním případem jsou Karl Marx a Friedrich Engels, jejichž odkaz i v podobě pomníkové tvorby přetrval v Německu do současnosti.

Posledním okruhem, který lze zařadit z typologického hlediska do samostatné kategorie, je - *Socialist Construction Heroes and Allegories*. Typizovaní představitelé manuálních a dělnických profesí byli v padesátých letech prostřednictvím veřejné sochy a drobné plastiky povýšeni na hrdiny socialistické výstavby. Cílená propagace těchto námětů byla navázána na průmyslová a zemědělská odvětví, která v perspektivě centrálně řízené ekonomiky hrála klíčovou roli. Kapitola si všímá proměn v námětu a akcentaci jednotlivých profesí, odrážejících změny v oblasti národohospodářské. Zvěčnění úderníků dělnictva továren, pracovníků těžkého průmyslu a zemědělství v heroické podobě bronzových nebo kamenných soch, mělo sloužit upevnění centrální ideologie komunismu a přispět zároveň ke zvýšení produktivity práce.

V kapitole *Collective Farm Workers and Labourers* je detailněji zpracován zejména rozšířený námět hornické práce a "Wiederaufbau" v oblasti DDR, s analýzou výstav v ČSR, která dokládá změny v užití námětu v průběhu padesátých let. *Communist Youth and Family* pak zpracovává otázku, jakým způsobem socialistický stát využíval sochařskou tvorbu k indoktrinaci mládeže a rovněž k oslavě rodiny jak základní jednotky socialistické společnosti. Samostatnou kategorií tvoří *Personifications of Ideals*,

které na první pohled nevybočují z výše uvedených kategorií. Obvykle skupinové figurální kompozice se ale holedbají vznosnějšími názvy, odkazujícími na vyšší ideje.

Oddíl *V. Official Socrealist Sculpture Second Life* se soustředí na pozoruhodný druhý život sledované sochařské produkce, který zejména v posledních letech získává zajímavý vývoj a rovněž zájem veřejnosti. Zatímco sochy pionýrů a družstevniček odpočívají v depotech muzeí, sochy komunistických pohlavárů zmizely bezprostředně po roce 1989 ze svých prominentních míst. Podle slévačské tradice byly jejich hlavy odděleny a uchovány, zatímco zbytek materiálu byl prodán, či použit k odlití nových soch. Socrealistické sochy ovšem v mnoha případech našly nové uplatnění v tematických parcích, jaké jsou k vidění u Litevského Vilniusu nebo maďarské Budapešti.

Přehled publikační a odborné činnosti

Publikace

Bohemia and England: Cultural relations in the 14th century (The Transmission of cultural and artistic influence in the Middle Ages). Saarbrücken 2013

Vliv kulturních a výtvarných podnětů dvora císaře Karla IV. na královskou reprezentaci anglického krále Richarda II., in: Miroslav ŠMIED / František ZÁRUBA (ed.) a kolektiv: Obrazy uctívané, obdivované a interpretované. Praha 2015

Granty

2014	Comparison of the official sculpture in GDR and ČSR 1948–1968, with emphasis on common thematic, ideological and visual aspects	Vnitřní grant FF UK
2015 - 2019	Český a římský král Václav IV.	Program na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity na léta 2016 až 2022 ("NAKI II")

Prameny:

AHÚ AČR, Fond Ministerstva národní obrany 1985/kr., Teze statutu Armádního výtvarného studia, viz Dokument č. II.

BArch, DH 1/13499, 5. Plenum des Zentralkomitees der SED: Bd. 1

BArch, DR 2, Ministerium für Volksbildung

SAPMO- BArch, B5. DDR/Verband Bildender Künstler

BArch, DR 1/10275, VA 275, 50. Jahrestag von ASSO (Assoziation Revolutionärer Bildender Künstler Deutschlands) und BRPSD (Bund Proletarisch-Revolutionärer Schriftsteller Deutschlands) 1978

BArch, DY 34/18863, 36/70/5962, Vorbereitung der Kulturkonferenz der SED am 23./24. Oktober 1957 in Berlin

NA, A ÚV KSČ, f 19/7, a. j. 12

NA, A ÚV KSČ, f 19/7, a. j. 15

NA, Ministerstvo informací, Praha, f.č. 861, 1945 – 1953, MI

NA, KSČ - Ústřední výbor 1945-1989, Praha, f.č. 1261, KSČ-ÚV-O

NA f, KSČ - Ústřední výbor 1945 - 1989, Praha - Václav Kopecký (KSČ - ÚV - 100/45).

NA, f. ÚSVČSU, kart. 1 a 112, zápisy od března do prosince 1948.

NA, f. SČSVU, kart. 1, neinv. Sl. Organizace výtvarnictví 1946-1948, Panu Dr. Edvardu Benešovi, Presidentu Československé republiky

NA, f. SČSVU, kart. 1, neinv. Sl. Organizace. Orgány svazu. Ustanovení, úvodní prohlášení, nepag.

NA, f. SČSVU, kart. 1, neinv. Ustanovení, úvodní prohlášení, nepag.

NA, f. SČSVU, kart. 1, neinv. Zápis o schůzi výboru SČSVU, 8. července 1949 str. 1-5

NA, f. SČSVU, kart. 1, neinv. Sl Umělecká rada.

NA, f. ÚPV – T, 1572, 1573, 1950-1954. Věc: Stalinův pomník, 7. října 1950, 1-2

NA, f. Ústřední akční výbor Národní fronty (ÚAV NF)

Památník národního písemnictví, fond Svazu spisovatelů – neinventarizovaný fond, II. sjezd SČSS – 1956, stenografické záznamy, sign. 21/C/27, karton 367

Protokoll des Vereinigungsparteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands (SPD) und der Kommunistischen Partei Deutschlands (KPD) am 21. und 22. April 1946 in der Staatsoper „Admiralspalast“ in Berlin, Berlin 1946. Retrieved from: <http://storage.lib.uchicago.edu/pres/2009/pres2009-0522.pdf> (1.8. 2016)

SAPMO- BArch, DY 30/ IV 2/9.06/ 1 bis 315, 1945-1962

SAPMO- BArch, DY 34, Freier Deutscher Gewerkschaftsbund 1945 - 1990

SÚA, A ÚV KSČ, f. 19/7, a.j. 557, 559, Václav Jícha

SUA, odd. ÚV KSČ, fond 230/100, 1950-1952, Stavba pomníku J.V. Stalinovi na Letné, 6.4. 1951, str. 8

SUA, odd. ÚV KSČ, fond ÚPV – T (K. 484), tisková zpráva ze dne 13. 10. 1949

SUA, odd. ÚV KSČ, fond ÚPV – T (K. 485), Zápis o první vládní schůzi komise pro koordinaci oslav 70. narozenin generalissima Stalina, 30. září 1949

SUA, odd. ÚV KSČ, fond ÚPV – T (K. 485), Zápis o druhé vládní schůzi komise pro koordinaci oslav 70. narozenin generalissima Stalina, 4. října 1949

Literatura:

ACKERMANN, Joachim: Der SED-Parteiparat und die Bildende Kunst, in: Offner, Hannelore/Schroeder, Klaus. Eingegrenzt – ausgegrenzt. Bildende Kunst und Parteiherrschaft in der DDR. 1961 – 1989, Berlin 2000, 15-72

Aktionprogramm des Blocks der Kämpferischen Demokratie (of the Moscow KPD Leadership), in: Peter ERLER (Ed.): Nach Hitler kommen wir. Dokumenten zur Programmatik der Moskauer KPD-Führung 1944/45 für ein Nachkriegsdeutschland, Berlin 1994

ADES, Dawn (ed.): Kunst und Macht im Europa der Diktatoren 1930 bis 1945. Stuttgart 1996

AGETHEN Manfred / JESSE Eckhard / NEUBERT Ehrhart: Der missbrauchte Antifaschismus. DDR-Staatsdoktrin und Lebenslüge der deutschen Linken. Freiburg 2002

AMAN, Anders: Architecture and Ideology in Eastern Europe During the Stalin Era: An Aspect of Cold War History, Cambridge 1992

AMMAN, Jean-Christophe, Kunst im öffentlichen Raum. Thesen zu ihrer Brauchbarkeit, in: Grasskamp, Walter, Unerwünschte Monumente. Kunst im Stadtraum, München 2000, 121-127

ARENDT, Hannah: The Origins of Totalitarianism. Cleveland 1964

AXMAN, Miloš (Ed.): Almanach Akademie výtvarných umění v Praze: k 180. výročí založení (1799-1979), Praha: Akademie výtvarných umění, 1979

BÄCHLER, Christa: Das Lenin-Monument in Dresden, in. Sächsische Zeitung v. 14.12. 1974

BÄCHLER, Christa: Wissenschaftliche Dokumentation zum Lenin-Monument in Dresden, 1974

BARSCH, Barbara: Bildhauer in Berlin, in: Gillen, Eckhart/Haarmann, Rainer, Kunst in der DDR, Köln 1990, 162-166

BARTELÍK, Marek: Concerning Socialist Realism: Recent Publications on Russian Art, in: Art Journal, Vol. 58, No. 4. 1999, 90-95

BAXANDALL, Lee / MORAWSKI, Stefan: Karl Marx & Frederick Engels on literature and art: a selection of writings. Nottingham 2006

BAUDSON, P.: Les trois vies de Constantin Meunier, Bruxelles, 1979

BECKER, Howard: New Directions in the Sociology of Art. In: ESA colloque in Paris. April 2003

BEHETS, A.: Constantin Meunier. L'homme, l'artiste et l'œuvre, Bruxelles, 1942

- BERND, Nicolai: Tektonische Plastik, in: ADES, Dawn (ed.): Kunst und Macht im Europa der Diktatoren 1930 bis 1945. Stuttgart 1996, 334-338
- BĚLÍČEK, Pavel: The History of Marxist Aesthetics: Historical Development of Marxist Aesthetical Thinking. Praha, 2005
- BEYER, Ingrid: Unsere Kunst im Spiegel der Kritik. Berlin 1969
- BOCHENSKI, Jozef: Marxismus-leninismus. Věda nebo víra? Olomouc 1994
- BOOKER, Keith: Encyclopedia of Literature and Politics: Censorship, Revolution, and Writing – Svazek 3. Westport 2005
- BOOTH, Arthur John: A Chapter in the History of Socialism in France. London 1871
- BOREV, Jurij Borisovič: Lunačarskij. Moskva 2010
- BOUČEK, Jaroslav: Formalistické „umění“ ve službách válečných paličů, in: Výtvarné umění, 1951-1952, 343 ff.
- BRAUN Matthias: Kulturinsel und Machtinstrument: die Akademie der Künste, die Partei und die Staatssicherheit, Göttingen 2007
- BLUME, Eugen / MÄRZ, Roland: Kunst in der DDR, Eine Retrospektive der Nationalgalerie. Berlin 2003
- BRADAC, Olga: Aesthetic Trends in Russia and Czechoslovakia, in: The Journal of Aesthetics and Art Criticism, Vol. 9, No. 2, 1950. 97-105
- BROSZAT, Martin / WEBER Hermann (Ed.): SBZ-Handbuch: Staatliche Verwaltungen, Parteien, gesellschaftliche Organisationen und ihre Führungskräfte in der Sowjetischen Besatzungszone. München 1993
- CABADA, Ladislav: Komunismus, levicová kultura a česká politika 1890-1938. Plzeň 2005
- CARRIER, David: Endnote: Art Criticism and the Death of Marxism. Leonardo, Vol. 30, No. 3, 1997. 241-245
- CEINAR, Rudla: Žulový Stalin: Osudy pomníku a jeho autora, Praha 2008
- CÍSAŘOVSKÝ, Josef: Výstava Umění mladých výtvarníků Československa 1958. In: DUŠKOVÁ Dagmar / MORGANOVÁ, Pavlína / ŠEVČÍK, Jiří: České umění 1938 – 1989, programy, kritické texty, dokumenty. Praha 2001, 71-81
- CÍSAŘOVSKÝ, Josef: Oto Gutfreund. Praha 1962, 9
- COHEN, Gerald: History, Labour and Freedom: Themes from Marx, Oxford 1988
- CREMER, Fritz: Nur Wortgefechte? Aus Schriften, Reden, Briefen, Interviews 1949–1989. Ausgewählt und kommentiert von Maria Rüger, Berlin 2004
- CRUSIUS, Reinhard (Ed.): Entstalinisierung: XX. Parteitag Der KPdSU und Seine Folgen, Frankfurt am Main 1977, 477ff
- ČADA, Václav: KSČ v období 1921-1948 : strategie a taktika, Praha 1988
- ČERNÝ, Václav: Paměti 1945-1972, Brno 1992, 257-258
- ČUMPELÍK, Jan: Příklad sovětského umění. In: ŠOLTA, Vladimír: Čerpejte zkušenosti z děl sovětských mistrů – Mistrů socialistického realismu! in: Výtvarné umění, časopis Ústředního svazu československých výtvarných

umělců, Praha 1952

CHRIST, Thomas: Der sozialistische Realismus: Betrachtungen zum sozialistischen Realismus in der Sowjetzeit. Basel 1999

CHVATÍK, Květoslav: Bedřich Václavěk a vývoj Marxistické estetiky. Praha 1962

DALY, Macdonald: A Primer in Marxist Aesthetics. London 1999

DAMUS, Martin: Sozialistischer Realismus und Kunst im Nationalsozialismus. Frankfurt am Main, 1981

DAMUS, Martin: Plastik vor und nach 1945. Kontinuität oder Bruch in der skulpturalen Auffassung, in: Bushart, Magdalena (Hrsg.) Entmachtung der Kunst. Architektur, Bildhauerai und ihre Institutionalisierung. 1920 bis 1960, Berlin (west), 1985, 119-140

DAMUS, Martin: Malerei der DDR: Funktionen der bildenden Kunst im Realen Sozialismus. Reinbek bei Hamburg 1991

DAVID, Robert / O'HAGAN, Frank: Robert Owen. London 2010

Ten Years of the Czechoslovak People's Democratic Republic in Fine Arts 1945-1955. Catalogue of an Exhibition. Praha 1955

DIE AUFGABEN der Kultur bei der Entwicklung der sozialistischen Menschengemeinschaft. Protokoll der 5. Sitzung des Staatsrates der DDR vom 30. November 1967, Berlin (Ost) 1967.

DIETRICH, Geyer: Politik und Kultur in der Sowjetischen Besatzungszone Deutschlands (SBZ) 1945-1949, Bern 1993

DOLANSKÁ, Karolína (et al.): Socialistický realismus, in: České moderní a současné umění 1890-2010. Praha, 2010

DOPP, Werner: Der Bildhauer Fritz Koelle, in: Bildende Kunst 3 (1949) 9, 299

DRESDENER Plastik zum Revolutionsfeiertag. Johannes Friedrich Rogge modelliert eine Gruppenplastik für den 7. November 1957, in: Sächsische Zeitung v. 07.08. 1957

DÜHR, Elisabeth: Kunst am Bau – Kunst im öffentlichen Raum. Geschichte und Entwicklung öffentlicher Kunst im Spannungsfeld von Architektur, Städtebau und Kulturpolitik in der Bundesrepublik Deutschland, Frankfurt a. M. 1991

DUŠKOVÁ Dagmar / MORGANOVÁ, Pavlína / ŠEVČÍK, Jiří: České umění 1938 – 1989, programy, kritické texty, dokumenty. Praha 2001

DVOŘÁKOVÁ, Zora: Josef Václav Myslbek. Praha 1979

ELFERT, Eberhart, Monumentalplastik im Widerstreit der politischen Systeme in Ost- und West-Berlin, in: Kaiser, Paul/Rehberg, Karl-Siegbert (Hrsg.), Enge und Vielfalt. Auftragskunst und Kunstförderung in der DDR, Analysen und Meinungen, Hamburg 1999, 353-372

ELLIOT, David: Das Ende der Avantgarde. Malerei und Plastik. in: ADES, Dawn (ed.): Kunst und Macht im Europa der Diktatoren 1930 bis 1945. Stuttgart 1996, 195-198

ENGELS, Friedrich: On Culture and Art. Praha 1997

ENGELS, Friedrich: Socialism : Utopian and Scientific. London 1918

ENGELS, Friedrich: Einführungen in "Das Kapital" von Karl Marx. Berlin 1967

ENGELS, Friedrich: O kultuře a umění. Praha 1997

An Establishing Congress of SČSVU, in: Výtvarná práce IV, 1956, č.2, 3

ERLER, Peter (Ed.): Nach Hitler kommen wir. Dokumenten zur Programmatik der Moskauer KPD-Führung 1944/45 für ein Nachkriegsdeutschland, Berlin 1994

ERMOLAEV, Herman: Soviet Literary Theories 1917-1934: the Genesis of Socialist Realism, Berkeley / Los Angeles 1963

ETLIN, Richard A. (ed.): Art, Culture, and Media under the Third Reich. Chicago 2002

EUGEN, Hoffmann: Skulptursammlung der Staatlichen Kunstsammlungen Dresden, Dresden 1973

FAWKES, Reuben: The Role of Monumental Sculpture in Hungary, in: Socialist Spaces: Sites of Everyday Life in the Eastern Bloc, Berg, Oxford 2002

FAWKES, Reuben: Public Sculpture and Hungarian Revolution of 1956, in: Inferno 7, březen 2003

FEDOSEJEV, Petr Nikolajevič: Karel Marx: životopis. Praha 1981

FEIST, Peter H.: Figur und Objekt. Plastik im 20. Jahrhundert, Leipzig 1996

FEIST, Peter H.: Plastik in und nach der V. Deutschen Kunstausstellung, in: Bildende Kunst (1963) 5, 226-232

FEIST, Peter H.: Plastik in der Deutschen Demokratischen Republik. Dresden 1965

FEIST, Peter H.: Zur Plastik in der VII. Kunstausstellung der DDR, in: Bildende Kunst 21 (1973) 3 107-112

FÍŠER, Marcel: Umění v Domažlicích. Horažďovice: Centrum pro dějiny sochařství Horažďovice o.s. 2015.

FLACKE, Monika (ed.): Auf der Suche nach dem verlorenen Staat : die Kunst der Parteien und Massenorganisationen der DDR; Contributiona from Symposium "Auf der Suche nach dem Verlorenen Staat. Die Kunst der Parteien und Massenorganisationen der DDR", Deutschen Historischen Museum (13 – 14 Dec 1993), Berlin 1994

FLACKE, Monika: Auftrag: Kunst der DDR 1949 – 1990. Bildende Künstler in der DDR zwischen Ästhetik und Politik. München 1995

FLORIÁN Miroslav/ BRABEC Jiří: Moderní čeští básníci: Stanislav K. Neumann, Karel Toman, Josef Hora, Konstantin Biebl, Jiří Wolker, Vítězslav Nezval, František Halas, Jaroslav Seifert, Vilém Závada, František Hrubín. Praha 1960

FOITZIK Jan: Sowjetische Militäradministration in Deutschland (SMAD). 1945–1949. Struktur und Funktion, Berlin 1999

FOITZIK, Jan (ed.): Entstalinisierungskrise in Ostmitteleuropa 1953–1956. Vom 17. Juni bis zum ungarischen Volksaufstand. Politische, militärische und nationale Dimensionen. Ferdinand Schöningh, Paderborn 2001

FRANK, Volker: Torso und Ganzheit. Zur Plastik in der VII. Kunstausstellung der DDR, in: Sächsisches Tageblatt v. 21.02. 1973

FRASER, Lindley: Karl Marx and the Philosophy of History. In: History Today, 1952. Vol. 2 Issue 7. 458-465

FREEMAN, Phyllis (ed.): Nineteenth Century Sculpture. London 1985

- FULD, Werner: Walter Benjamin : Zwischen den Stühlen : eine Biographie- München. 1979
- GENTILE, Emilio: Political Religion. Between Democracy and Totalitarianism. Brno 2008
- GILLEN, Eckhart / FEIST, Günther: Stationen eines Weges. Daten und Zitate zur Kunst und Kunstpolitik der DDR 1945-1988. Berlin 1998
- GILLEN, Eckhart/ Haarmann, Rainer (Ed.), Kunst in der DDR. Köln 1990
- GILLEN, Eckhart: "Schwierigkeiten beim Sagen der Wahrheit": Bernhard Heisig im Konflikt zwischen 'verordnetem Antifaschismus' und der Auseinandersetzung mit seinem Kriegstrauma, Heidelberg 2004
- GILLEN, Eckhart: Das Kunstkombinat DDR : Zäsuren einer gescheiterten Kunstpolitik ; [Begleitband zur Ausstellung "Bernhard Heisig - Die Welt der Bilder"] Berlin 2005
- GOESCHEN, Ulrike: Vom sozialistischen Realismus zur Kunst im Sozialismus: die Rezeption der Moderne in Kunst und Kunstwissenschaft der DDR, Berlin 2001
- GOLOMSTOCK, Igor: Totalitarian Art: in the Soviet Union, the Third Reich, Fascist Italy, and the People's Republic of China, London 1990
- GOLOMSTOCK, Igor: Problems in the Study of Stalinist Culture In: Günther, Hans (ed.): The Culture of the Stalin Period, Basingstoke 1990
- GORKY, Maxim: Speech to All Union Congress of Soviet Writers, August 1934, in: Robert V. Daniels: A documentary history of communism. Hannover / New England / London 1984, 244-247
- GÜNTHER, Hans: Die Verstaatlichung der Literatur. Die Entstehung und Funktionsweise des Sozialistisch-realistischen Kanons in der Sowjetischen Literatur der 30 er Jahre. Stuttgart 1984
- GÜNTHER, Hans: The Culture of the Stalin Period, Basingstoke 1990
- GÜNTHER, Hans: Der Held in der Totalitären Kultur, in: Agitation zum Glück. Sowjetische Kunst der Stalinzeit, Bremen 1994, 17-22
- GUTH, Peter: Wände der Verheißung. Zur Geschichte der architekturbezogenen Kunst in der DDR, Leipzig 1995
- GRASSKAMP, Walter (Hrsg.), Unerwünschte Monumente. Kunst im Stadtraum, München 2000
- GREIF ZUR FEDER, Kämpel! Protokoll der Autorenkonferenz des Mitteldeutschen Verlages Halle an 24. April 1959 in Kulturpalast de Elektrochemischen Kombinat Bitterfeld. Halle 1959
- GRIFFIN, Roger: Totalitarian Art and the Nemesis of Modernity, in: Oxford Art Journal, Vol. 19, No. 2 (1996). 122-124
- GROßBÖLTING, Thomas / ENGELMANN, Roger / WENTKER Hermann (Eds. et al): Kommunismus in der Krise: Die Entstalinisierung 1956 und die Folgen. Analysen und Dokumente der BStU. Göttingen 2007
- GROßMANN, G. Ulrich (Ed.): Politik und Kunst in der DDR, Nürnberg 2003
- GROTEWOHL, Otto: Die gegenwärtige Lage in der neuen Kurs der Partei. Referat auf der 15. Tagung des ZK der SED vom 24. Bis 26. Juni 1953, in: Der neue Kurs und die Aufgaben der Partei. 15. Tagung des ZK der SED vom 24. bis 26. Juni 1953. Entschließung. Referate der Genossen Otto Grotewohl und Walter Ulbricht, Berlin 1953
- GROYS, Boris: The Birth of Socialist Realism from the Spirit of the Russian Avant-Garde. In: Günther, Hans (ed.): The Culture of the Stalin Period, Basingstoke 1990

GROYS, Boris: The Total Art of Stalinism: Avant-garde, aesthetic dictatorship and beyond. Gesamtkunstwerk Stalin. Princeton 1992

GUYAU, Jean-Marie: L'art au point de vue *sociologique*. Paris 1889

HAGENOW, Elisabeth von: Ikonographische Anmerkung, in: Flacke, Monika (Hrsg.), Auftrag: Kunst. 1949-1990. Bildende Künstler in der DDR zwischen Ästhetik und Politik, Berlin 1995, 154-155

HAIN, Simone: „Von der Geschichte beauftragt Zeichen zu setzen.“ Zum Monumentalitätsverständnis in der DDR am Beispiel der Gestaltung der Hauptstadt Berlin, in: Schneider, Romana/ Wang, Wilfried (Hrsg.), Moderne Architektur in Deutschland. 1900 bis 2000. Macht und Monument, Stuttgart 1998, 188-219

HALAMOVIÁ, Veronika: Political Processes in Czechoslovakia 1949-1953: an instrument of legitimation of the communist regime. Lublin 2014

HALÍK, Pavel: Padesátá léta. In: PETRASOVÁ, Dagmar / LORENZOVIÁ, Helena: Dějiny českého výtvarného umění V., 1939-1958. Praha 2005

HARTMANN Anne / EGGELING Wolfram: Sowjetische Präsenz im kulturellen Leben der SBZ und frühen DDR 1945–1953. Berlin 1998

HAVLIC, Vladimír: Památník národního osvobození v Plzni. Plzeň 1999

HAVRÁNEK, Vít / HLAVÁČKOVÁ, Konstantina / HULÁK, Jiří, et.al: Bruselský sen, Československá účast na světové výstavě Expo 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let (kat.výst.), Galerie hlavního města Prahy, Moravská galerie, Praha 2008, s. 200 - 233

HEGEDÜS András B. / WILKE Manfred (Ed.): Satelliten nach Stalins Tod - Der 'neue Kurs': 17. Juni 1953 in der DDR / Ungarische Revolution 1956. Berlin 2000

HEIDER, Magdalena: Kulturbund zur demokratischen Erneuerung Deutschlands. In: Martin BROZAT, Hermann WEBER (Ed.): SBZ-Handbuch: Staatliche Verwaltungen, Parteien, gesellschaftliche Organisationen und ihre Führungskräfte in der Sowjetischen Besatzungszone. München 1993, 714

HEIDER, Magdalena: Politik - Kultur - Kulturbund. Zur Gründungs- und Frühgeschichte des Kulturbundes zur demokratischen Erneuerung Deutschlands 1945–1954 in der SBZ/DDR. Köln 1993

HERSTAND, Arnold: Art and the Artist in Communist China, in: College Art Journal, Vol. 19, No. 1. 1959, 23-29

HERTWIG, Manfred: Deformationen – die Rebellion den Intellektuellen in der DDR, in: Reinhard Crusius (Ed.): Entstalinisierung: XX. Parteitag Der KPdSU und Seine Folgen, Frankfurt am Main 1977, 477ff

HEWETT, Caspar: Henri de Saint-Simon: The Great Synthesist. In: Progress of the Human Mind: From Enlightenment to Postmodernism. 2008

Retrieved from: <http://thegreatdebate.org.uk/Saint-Simon.html> (22.1.2014)

HEYER, Andreas (Ed.): Wolfgang Harich in den Kämpfen seiner Zeit. Berlin 2010

HLAVINKA, Pavel: Stručné a jasné dějiny filosofie. Praha 2008

HLUŠIČKA, Jiří: České sochařství 1900-1950 ze sbírek Moravské galerie v Brně. Brno 1977

HLUŠIČKA, Jiří: České sochařství 1900 – 1950 ze sbírek Moravské galerie v Brně. Katalog výstavy, Brno Leden-Srpen. Brno 1977

HLUŠIČKA, Jiří: Karel Pokorný : Sochy, Kresby (Kat. výst.), Brno Duben-Srpen. Brno 1985

HNÍZDO, Vlastislav: Socialistický realismus jako tvůrčí umělecká metoda, in: Tvorba, 1979, č. 1. s. 4.

HOBBSAWM, Eric: Introduction, in: ADES, Dawn (ed.): Kunst und Macht im Europa der Diktatoren 1930 bis 1945. Stuttgart 1996, 11-15

HOFER, Sigrid: Dürers Erbe in der DDR: Vom Kanon des sozialistischen Realismus, seinen Unbestimmtheiten und historischen Transformationen, in: Marburger Jahrbuch für Kunstwissenschaft, 36. Bd. (2009), 413-437

HOFER, Sigrid: Grenzgänge zwischen Ost und West : [Beiträge der ersten und zweiten Tagung des Arbeitskreises Kunst in der DDR]. Dresden, 2012

HOFER, Sigrid: The Dürer Heritage in the GDR: The Canon of Socialist Realism, Its Areas of Imprecision, and Its Historical Transformations, in: Getty Research Journal, No. 4 (2012). 109-126

HOJDA Zdeněk / POKORNÝ Jiří: Pomníky a zapomínky, Litomyšl 1996

HOLZWEIßIG, Gunther: SED-Agitation im Widerspruch zwischen Einheitspropaganda und „sozialistischer Landesverteidigung“, in: Vorsteher, Dieter (Hrsg.), Parteiauftrag: ein neues Deutschland. Bilder, Rituale und Symbole der frühen DDR, Berlin 1997, 412-419

HOSTÁK, Jan: Zahraniční výstavy v Praze mezi lety 1945-1953. (bakalářská práce na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy) Praha 2012

HOWARD, M. C.: The political economy of Marx. London 1985

HOWARD, Walter: Probleme der monumentalen Plastik, in: Überarbeitetes Protokoll der Arbeitstagung des Verbandes Bildender Künstler Deutschlands zu Problemen der Synthese von Architektur und bildender Kunst am 18. und 19. November 1965, Berlin 1965, 95-100

ILIC, Melanie/ SMITH, Jeremy: Khrushchev in the Kremlin: policy and government in the Soviet Union, 1953-1964. London 2011

CHARVÁT, Ondřej: Naše země je dnes krásná, ale zítra bude ještě krásnější. Vztah socialistického realismu k tématu přírody a krajiny. (Diplomová práce na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy), Praha 2012

CHVATÍK, Květoslav: Bedřich Václavek a vývoj marxistické estetiky. Praha 1962

JÄGER, Manfred: Kultur und Politik in der DDR. 1945-1990. Köln 1995

JAKIMENKO, Lev Grigor'jevič: The Concept of Human in Aesthetics of Socialist Realism. Moskva, 1977

JACOBET, Wolfgang: Gedanken über museale Ausstellungen zur Kultur und Lebensweise der Arbeiterklasse, in: Forschungen und Berichte, Bd. 20, 150 Jahre Staatliche Museen zu Berlin (1980). 601-609

JÄGER, Manfred: Kultur und Politik in der DDR : 1945-1990, Köln 1994

JAKOBI, Fritz: Plastik der DDR aus vier Jahrzehnten. Ausgewählte Neuerwerbungen der Nationalgalerie von 1980-1985, in: Forschungen und Berichte, Bd. 26 (1987), 291-304

JAKOBI, Fritz: Figur und Gegenstand : Malerei und Plastik in der Kunst der DDR aus der Sammlung der Nationalgalerie ; [Ausstellung der Nationalgalerie, Staatliche Museen zu Berlin - Preussischer Kulturbesitz, 13. August bis 29. Oktober 1995 im Ausstellungszentrum Gut Altenkamp. Berlin 1995

JANSEN, Elmar, Historische Detailtreue als Prinzip. Die Ausstellung sowjetischer Kunst om Dresdner Albertinum, in: Die Union v. 11.09. 1053

- JARMAZ, Klaus: Künstlerisches Schaffen im Sozialismus. Berlin 1975
- JAROCH Matthias / LINDEMANN Mechthild: Akten zur Auswärtigen Politik der Bundesrepublik Deutschland 1953. Institut für Zeitgeschichte, Berlin 2001
- JERÁBEK, Čestmír: V zajetí Stalinismu. Z deníků 1948-1958. Brno 2008
- JÍCHA, Václav: Na novou cestu. In: Výtvarné umění, roč. 1, 1950, nepag.
- JÍCHA, Václav: Výtvarné umění na cestě služby lidu, In: Výtvarné umění, 2,1,1951/07,1-1
- JÍCHA, Václav: Vážený soudruhu Rabasi! In: Výtvarné umění, 1,4,1950/08,192-192
- JÍCHA, Václav: Hospodářské zabezpečení tvůrčí práce (Podle referátu na I. celostátní konferenci), In: Výtvarné umění, 1, 5,1950/10, 214-220
- JÍCHA, Václav: Výtvarní umělci na straně míru a pokroku (Odpověď československých výtvarných umělců), In: Výtvarné umění, 1,6,1950/12, 284-285
- JUDT, Matthias (Ed.): DDR-Geschichte in Dokumenten. Beschlüsse, Berichte, interne Materialien und Alltagszeugnisse, Bonn 1998, 87-103
- JUNGE Bildhauerkunst der DDR. Zum 30. Jahrestag der Deutschen Demokratischen Republik, Dresden 1979
- KADATZ, Joachim / HOFFMEISTER, Christine: Architektur und bildende Kunst: Ausstellung zum 20. Jahrestag der DDR. Berlin, 1969
- KAFKOVÁ, Barbora: Umělecké dění na Hochschule für Grafik und Buchkunst (HGB) v Lipsku v druhé polovině 20. století. (bakalářská práce na Katolické teologické fakultě), Praha 2011
- KAISER, Paul: Enge und Vielfalt - Auftragskunst und Kunstförderung in der DDR : Analysen und Meinungen. Hamburg 1999
- KAISER, Paul: Leistungsschau und Ideenverkörperung: Die Zentralen Kunstausstellungen der DDR, in: Enge und Vielfalt - Auftragskunst und Kunstförderung in der DDR : Analysen und Meinungen. Hamburg 1999
- KAISER, Paul: „Hofkünstler“ im Arbeiter- und Bauernstaat“? Zur Sozialfigur des Bildenden Künstlers in der DDR, in: Fischer, Joachim/Josa, Hans (Hrsg.), Kunst, Macht und Institution. Studien zur philosophischen Anthropologie, soziologischen Theologie und Kultursoziologie der Moderne. Festschrift für Karl-Siegbert Rehberg, Frankfurt a. M. 2003, 622-639
- KAPLAN, Karel: Zpráva o zavraždění generálního tajemníka, Praha 1992
- KAPLAN, Karel: Aparát ÚV KSČ v letech 1948–1968. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, sv. 10, Praha 1993
- KAPLAN, Karel: Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956. Brno 2005
- KAPLAN, Karel: Proměny české společnosti (1948–1960). Část první. ÚSD AV ČR, Praha 2007, 270
- KAPLAN, Karel: Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956-1968: společnost a moc . Brno 2008
- KAPLAN, Karel: Kronika komunistického Československa. Klement Gottwald a Rudolf Slánský. Brno 2009
- KAPLAN, Karel: Národní fronta 1948-1960, Praha 2012

- KÁRA, Lubor: For new socialist art. A Contribution to an Exhibition " Artist among Miners", in: Rudé právo XXIX, č. 220, 18.9.1949, 5
- KÁRA, Lubor: K otázce úkolové práce v podmínkách lidové demokracie. In: Výtvarné umění, roč. 2, 1950, 12-15
- KÁRA, Lubor: A Competition for the Execution of a Memorial Statue of J.V. Stalin in Prague, in: Výtvarné umění I, 1950. 141-143
- KÁRA, Lubor: 1. Přehlídka československého výtvarného umění 1949-1951. Praha 1951
- KÁRA, Lubor (ed.): II. Celostátní konference Svazu československých výtvarných umělců. Praha 1952
- KHRUSHCHEV, Nikita: Report of the Central Committee of the Communist Party of the Soviet Union to the 20th Party Congress. Moscow 1956
- GRAF KIELMANSEGG, Peter: Nach der Katastrophe – Eine Geschichte des geteilten Deutschland. Berlin 2000
- KLIMEŠOVÁ, Marie. Roky ve dnech: české umění 1945-1957: (Kat. výst. v GHMP, Městské knihovně, ve dnech 28.5. až 19.9. 2010) Řevnice 2010
- KLOTHER, Eva Maria: Denkmalplastik nach 1945 bis 1989 ins Ost- und Westberlin, Münster 1998
- KNAPÍK, Jiří: Kdo spoutal naši kulturu : portrét stalinisty Gustava Bareše. Přerov 2002
- KNAPÍK, Jiří: Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948-1953 : biografický slovník stranických a svazových funkcionářů, státní administrativy, divadelních a filmových pracovníků, redaktorů. Praha 2002
- KNAPÍK, Jiří: V zajetí moci. Kulturní politika, její systém a aktéři 1948-1956. Praha 2006
- KNAPÍK, Jiří / FRANC, Martin: Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967. Praha 2011
- KNAPÍK, Jiří / FRANC, Martin: Volný čas v českých zemích 1957-1967. Praha 2013
- KNIGGE, Volkhard: Fritz Cremer, Buchenwald-Denkmal, Auftraggeber: Vereinigung der Verfolgten des Naziregimes, in: Flacke, Monika (Hrsg.), Auftrag: Kunst. 1949-1990. Bildende Künstler in der DDR zwischen Ästhetik und Politik, (Berlin) 1995, 106-118
- KOBER, Karl Max: Zur Bildenden Kunst zwischen 1945 und 1950 auf dem Territorium der Deutschen Demokratischen Republik, Karl-Marx-Universität, Leipzig 1978
- KOBER, Karl Max: Die Gesellschaftlichen Grundlagen, Hauptzüge und wichtigsten Ergebnisse der Entwicklung der bildenden Kunst in den Jahren 1945 bis 1950 in der Sowjetischen Besatzungszone und der Deutschen Demokratischen Republik, in: Zur Bildenden Kunst zwischen 1945 und 1950 auf dem Territorium der Deutschen Demokratischen Republik, Karl-Marx-Universität, Leipzig 1978
- Komunistická strana Československa. Sjezd. XIII. sjezd Komunistické strany Československa: Praha 31. V. - 4. VI. 1966
- KONEČNÝ, Dušan: Karel Pokorný : výbor z díla. Praha : výstavní síň Mánes Praha, 1971
- KOPECKÝ, Václav: Zářný příklad sovětského umění, in: Výtvarné umění, roč. 5, 1950, 195-198
- KOPECKÝ, Václav: K některým otázkám naší kultury. In: Rudé právo, 13. 12. 1953, s. 3
- KOTALÍK, Jiří: K problematice umění dvacátých let XX. století, in: Výtvarné umění IV, Svaz československých výtvarných umělců, 1954

- KOTALÍK, Jiří: Národní umělec Václav Rabas, Ostrava 1968
- KOTALÍK, Jiří: Sběrka českého sochařství XIX. a XX. století. Praha 1976
- KOTALÍK, Jiří: Karel Pokorný a jeho škola. Praha 1983
- KOVÁRNA, František: Sovětští umělci mezi námi, in: Kritický měsíčník IX-X, 1947-1948, 211
- KOZELEK, Karel / ŘEZNÍČEK, Ladislav: XII. sjezd KSČ. Praha 1963
- KRESTŠAN, Jiří: Poslední Husita odchází: Zdeněk Nejedlý v osidlech kulturní politiky KSČ po roce 1945. In: Soudobé Dějiny. 2005, Vol. 12 Issue 1, 9-44. 36
- KŘESŠAN, Jiří: Zdeněk Nejedlý: Politik a vědec v osamění. Praha / Litomyšl 2012
- KUHIRT, Ulrich: Die Gesellschaftlichen Grundlagen, Hauptzüge und wichtigsten Ergebnisse der Entwicklung der bildenden Kunst in den Jahren 1945 bis 1950 in der Sowjetischen Besatzungszone und der Deutschen Demokratischen Republik, in: Zur Bildenden Kunst zwischen 1945 und 1950 auf dem Territorium der Deutschen Demokratischen Republik, Karl-Marx-Universität, Leipzig 1978
- KUHIRT, Ullrich (Ed.): Kunst in der DDR 1945-1959, Leipzig 1982
- KUHIRT, Ulrich: Verband Bildender Künstler der DDR. Weg zur sozialistischen Künstlerorganisation – Dokumentation, Berlin 1983
- KUNST in der Deutschen Demokratischen Republik. Plastik, Malerei, Grafik. 1949-1959, Dresden 1959
- Kupředu, zpátky ni krok – Svobodné noviny 25.2. 1948
- KUSÁK, Alexej: Kultura a politika v Československu 1945-1956. Praha 1998
- LADD, Brian: East Berlin Political Monuments in the Late German Democratic Republic: Finding a Place for Marx and Engels, in: Journal of Contemporary History, Vol. 37, No. 1 (Jan., 2002), 91-104
- LAHODA, Vojtěch: Plíživý modernismus a socialistické umění 1948-1958. In: PETRASOVÁ, Dagmar / LORENZOVA, Helena: Dějiny českého výtvarného umění V., 1939-1958, Praha 2005
- LAMAČ, Miroslav: Otázky teorie a kritiky v současném výtvarném umění. Porada historiků, kritiků a teoretiků výtvarného umění na Dobříši ve dnech 23. a 24. února 1955
- LAUSBERG Michael: DDR 1949–1961, Marburg 2009
- LEMKE, Michael: Einheit oder Sozialismus? Die Deutschlandpolitik der SED 1949–1961, Köln 2001
- LEMONNIER, C.: Constantin Meunier, sculpteur et peintre, Paris 1904
- LENIN, Vladimir Iljič: Lenin o kultuře a umění ; Vzpomínky na V.I. Lenina a články o něm. Praha 1958
- LENOE, Matthew: Closer to the Masses: Stalinist Culture, Social Revolution, and Soviet Newspapers, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2004
- LHOTÁK, Jan / PACHNER, Jaroslav / RAZIM, Vladislav: Památky města Sušice, Sušice 2012. s.511-515, 519-520
- LIEBMANN, Kurt: „Das Ufer“, Dresdner Künstlergruppe 1947, in: Bildende Kunst 1959, 825

- LICHTHEIM, George: George Lukács. New York 1970
- LIFSHITZ, Mikhail: The Philosophy of Art by Karl Marx. New York 1976
- LINDNER, Bernd: Wirken im Stillen? Rezeption von Plastik im städtebaulichen Raum, in: Bildende Kunst35 (1987) 8, 339-342
- LIPPKE, Olaf: Kunst im Auftrag kultureller Abgrenzung. Zwischen Herrschaftsprinzip und Autonomiesehsucht, in: Offner, Hannelore/ Schroeder, Klaus (Hrsg.), Eingegrenzt – ausgegrenzt. Bildende Kunst und Parteiherrschaft in der DDR. 1961-1989
- LÖWENTHAL, Richard: Faschismus, Bolschewismus, Totalitarismus: Schriften zur Weltanschauungsdiktatur im 20. Jahrhundert. Göttingen 2009
- MADRY, Jindřich: Entscheidungsfindung in der Tschechoslowakei nach Stalins Tod, in: FOITZIK, Jan (ed.): Entstalinisierungskrise in Ostmitteleuropa 1953–1956. Vom 17. Juni bis zum ungarischen Volksaufstand. Politische, militärische und nationale Dimensionen. Ferdinand Schöningh, Paderborn 2001
- MANDEL, Ernest: The formation of the economic thought of Karl Marx: 1843 to 'Capital'. 1975
- MANDYSOVÁ, Hana: Národní umělec Josef Malejovský: výběr z díla (kat. výst.). Pardubice 1988
- MARX, Eleanor: Karl Marx. Originally published in: Progress, May 1883, p. 288-294. Retrieved from: <http://www.marxists.org/archive/eleanor-marx/1883/06/karl-marx.htm> (29.1.2014)
- MARX, Karl / ENGELS, Bedřich: O Umění a Literatuře. Praha 1951
- MAREŠOVÁ, Ina: Tělo a tělesnost ve službách socialistického realismu. (diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy), Praha 2011
- MARKOV, Dmitrij Fedorovič: Geneze socialistického realismu, Praha 1973
- MASARYKOVÁ, Anna: České sochařství XIX. a XX. století, in: Národní galerie, pátý díl. Praha 1963
- MAŠÍN, Jiří: Otakar Španiel: 1881-1955: životní dílo. (kat. výst.) Praha, září-říjen 1956
- MAŠÍN, Jiří: Karel Pokorný, souborná výstava sochařského díla k umělcovým sedmdesátinám: květen – červen 1961. Praha: Svaz československých výtvarných umělců, 1961
- MAŠÍN, Jiří: Jan Lauda. Karlovy Vary. 1962
- MARTIN, Rudolf: A Rebirth of Fine Arts. In: Rudé právo XVIII, č. 98, 25.4 1948. 4
- MCLELLAN, David: Karl Marx: a biography. New York 2006
- MEHNERT, Gunther: Parteilichkeit und sozialistischer Realismus. Leipzig 1962
- MERHAUT, Luboš (ed.): Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 4/II. U–Ž, Dodatky k LČL 1–3, A–Ř. Praha 2008, 1648–1651.
- MÍČKO, Miroslav: Karel Lidický: výstava sochařské práce, 1953. An Exhibition in Výstavní síň Československého spisovatele (Praha)
- MICHALSKI, Sergiusz: Public Monuments: Art in Political Bondage, 1870-1997, London 1998
- MILLER, Ann Stamp: The cultural politics of the German Democratic Republic : the voices of Wolf Biermann, Christa Wolf, and Heiner Müller (A Dissertation, University of Hawaii at Manoa), Manoa 1999

MÖLLER Horst / TSCHUBARJAN Alexandr O. (Ed.): SMAD-Handbuch. Die sowjetische Militäradministration in Deutschland 1945–1949, München 2009

MOULIS, Vladislav: Podivné spojení: k československo-sovětským politickým a hospodářským vztahům mezi dubnem 1945 a únorem 1948. Praha 1996

MUKAŘOVSKÝ, Jan: Stranickost ve vědě a umění. Praha 1949

MUSCHTER, Gabriele / THOMAS, Rüdiger: Jenseits der Staatskultur. Traditionen Autonomer Kunst DDR. London 2002

NEUMAN, Jaromír: Josef Mánes, In: Výtvarné umění, roč. 3 1950, 88-105

S. K. NEUMANN: Ať žije život! : volné úvahy o novém umění. Praha 1920.

NIEDHOFER, Ulrike: Die Auseinandersetzung mit dem Expressionismus in der bildenden Kunst im Wandel der politischen Realität der SBZ und der DDR 1945 – 1989. Frankfurt am Main 1996

NEJEDLÝ, Zdeněk: O úkolech naší literatury. Praha 1949

NEJEDLÝ Zdeněk: O nové výtvarnictví. In: Výtvarné umění, roč. 6, 1950, 241-251

NEJEDLÝ, Zdeněk: About Art, Music and Poetry. Praha 1952

NOVOTNÝ, Antonín: Sjednotit všechny síly za splnění usnesení XII. sjezdu KSČ: rezoluce. Praha 1964

NOVOTNÝ, Vladimír: Karel Pokorný. Praha 1956

OVSJANNIKOV M. F. (ed.): Marxist-Leninist Aesthetics. Praha 1997

PACHMANOVÁ, Martina / PRAŽANOVÁ Markéta: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze = Academy of Arts, Architecture and Design in Prague: 1885-2005. Praha, Vysoká škola umělecko-průmyslová, 2005

PAPERNY, Vladimir: Architecture in the Age of Stalin: Culture Two, New York 2011

PAPÍRNÍK, Miloš: Bibliografický průvodce ke klasikům Marxismu-leninismu. Praha 1956

PARKER, Fan / PARKER, Stephen Jan: Russia on Canvas: Ilya Repin, Pennsylvania 1991

PAUL, John: Art as Weltanschauung. An Overview of Theory in the Sociology of Art. In: Electronic Journal of Sociology 2005. ISSN: 11983655

PAVLÁSEK, Vojtěch: The Speech of Under-Secretary to the Minister of Culture at the Nationwide Conference of the SČSVU in: KÁRA, Lubor (ed.): II. Celostátní konference Svazu československých výtvarných umělců. Praha 1952

PÁVOVÁ, Jana: Demagog ve službách strany: Portrét komunistického politika a ideologa Václava Kopeckého. Praha : Ústav pro studium totalitních režimů, 2009

PECH, Milan: Fine Art in the Protectorate Bohemia and Moravia (A Dissertation at FF UK). Praha, 2012

PELC, Antonín: Naše sochařství, věrno slavné tradici. In: Výtvarná práce 1, 1953, 21

PERINGEROVÁ, Markéta: Výstava Umění mladých výtvarníků Československa 1958. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita v Brně. Brno 2010

- PERINGEROVÁ, Markéta: Alena Čermáková, Malba 50. let. (Magisterská práce, Masarykova Univerzita v Brně) Brno 2013
- PERNES, Jiří: Von der verschleppten Reform zum beschleunigten Wandel, in: GROßBÖLTING, Thomas (et al.): Kommunismus in der Krise. Göttingen 2007
- PERNES, Jiří: Krize komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století, Brno 2008, 37–40
- PETERS, Hermann: Sozialistischer Realismus und Monumentalität. Berlin 1969
- PETIŠKOVÁ, Tereza: Československý socialistický realismus 1948-1958. Praha, 2002
- PETIŠKOVÁ, Tereza: Oficiální umění padesátých let. In: PETRASOVÁ, Dagmar / LORENZOVÁ, Helena: Dějiny českého výtvarného umění V., 1939-1958. Praha 2005
- PETRASOVÁ, Dagmar / LORENZOVÁ, Helena: Dějiny českého výtvarného umění V., 1939-1958. Praha 2005
- PIECK Wilhelm / ACKERMANN Anton: Unsere Kulturpolitische Sendung. Reden auf der Ersten Zentralen Kulturtagung der KPD in Berlin am 3.2. 1946, Berlin 1946
- PÍCHOVÁ, Hana: The Lineup for Meat: The Stalin Statue in Prague, in: PMLA, Vol. 123, No. 3 (May, 2008), 614-631
- PÍCHOVÁ, Hana: Případ Stalin: Historická a literární studie Stalinova pomníku v Praze, Praha 2014
- POKORNÝ, Karel: Výběrový svaz je nová cesta československého výtvarného umění. In: Výtvarná práce 23 roč. 1955
- POKORNÝ, Karel: II. Přehlídka československého výtvarného umění. In: Výtvarná práce 1, 1953, 16
- Poznámky k zasedání I. celostátní konference delegátů Svazu československých výtvarných umělců v březnu 1950, in: Výtvarné umění 2, 1950, 146-156
- PRAHL, Roman / PETRASOVÁ, Taťána (eds.): Mnichov-Praha. Výtvarné umění mezi tradicí a modernou. Praha 2012
- PRACHT, Erwin: Einführung in der sozialistischen Realismus. Berlin, 1975
- PRACHT, Erwin: Abbild und Methode: Exkurs über den sozialistischen Realismus. Halle, 1974
- Praha – Týdeník ÚNV pro lidovou správu, 24.10. 1949, 1
- Praha bude mít pomník generalissima J.V. Stalina, in: Praha – Týdeník ÚNV pro lidovou správu, 24.10. 1949, 1
- President republiky navštívil výstavu návrhů na pomník J.V. Stalina., in: Rudé právo XXIX - XXX, č. 300, 21.12.1949, 2
- PROHLÁŠENÍ S.V.U. Mánes, in: Volné směry XL 1947-1948. 146-147. Reproduced in: PETIŠKOVÁ, Tereza: Czechoslovak Socialist Realism 1948-1958. Praha, 2002
- PROTZMANN, Heiner: Bildhauerei hier und heute – ihr Realitätsbezug aus der Perspektive des Schaffenden, in: Junge Bildhauerkunst der DDR. Zum 30. Jahrestag der Deutschen Demokratischen Republik, Dresden 1979, 12-16
- RAKITIN Vassily: The Avantgarde and Art of the Stalinist Era. In: Günther, Hans (ed.): The Culture of the Stalin Period, Basingstoke 1990
- RAUMSCHLÜSSEL, Martin: Der Bildhauer Gerd Jaeger, in: Gerd Jaeger. Plastik, Zeichnung, Dresden 1986, 3-5

ROEBER, Sabine: Sozialistischer Realismus contra Formalismus: Kulturpolitik in den Anfangsjahren der DDR im Zeichen der sozialistischen Umgestaltung. München 2009

ROH, Franz: Geschichte der Deutschen Kunst von 1900 bis zum Gegenwart. Munich 1958

ROHLÍKOVÁ Slavěna: Výběrová bibliografie k dějinám KSČ, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i 2012

RÖHRL, Boris: Realismus in der bildenden Kunst : Europa und Nordamerika 1830 bis 2000. Berlin, 2013

ROSS, Corey: The East German Dictatorship: problems and perspectives in the interpretation of the GDR. London, 2002

RUEB, Franz: Kunst und Klassenkampf : Geschichte, Möglichkeiten u. Grenzen sozialist. Kunst in d. bürgerl. Gesellschaft. Zürich 1975

RÜGER, Maria: Fritz Cremer: Nur Wortgefechte? Aus Schriften, Reden, Briefen, Interviews 1949–1989, Berlin 2004

RYBÁK, Josef: Socialistickým realismem k umění nové krásy. In: Výtvarné umění, roč. 1, 1950, 1-2

SANDER, Hans-Dietrich: Marxistische Ideologie und allgemeine Kunsttheorie. Tübingen 1975

SZCZYGIĘŁ, Mariusz: Gottland, Praha 2007

SEDLÁKOVÁ, Radomíra: Sorela: česká architektura padesátých let: Národní galerie v Praze, Sbírka architektury: Palác Kinských 14. dubna - 22. května 1994. (Katalog výstavy). Praha 1994

SEDLÁŘ Jaroslav: Sociální umění dvacátých let v Brně, in: Padesát vítězných let: sborník prací z vědecké konference filosofické fakulty University J. E. Purkyně k 50. výročí vzniku Komunistické strany Československa. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1973, 151-155

SEIFERT, Christa: Die Plastischen Arbeiten Eugen Hoffmanns. Werkverzeichnis nach dem Stand gegenwärtiger Ermittlung, in: Eugen Hoffmann. Lebensbild, Dokumente, Zeugnisse, Dresden 1985, 46-49

SEGOR, Rolf: Zu einigen Entwicklungserscheinungen in der Dresdener Bildhauerkunst der Sechziger Jahre, in: Wissenschaftliche Zeitschrift, Karl-Marx-Universität Leipzig, Gesellschafts- und Sprachwissenschaftliche Reihe 33 (1984) 1, 109-112

SCHLIFEROVÁ, Marie: Lenin – Stalin – Kalinin – Ždanov a jejich význam pro literární vědu. Brno 1953

SCHMARC, Vít: Zem ocele a lyr. Subjekty a ideologie v kultuře českého stalinismu (1948-1953). (Disertační práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy), Praha 2012

SCHROEDER, Klaus: Vorbemerkung. Kunst und Künstler im (spät)totalitären Sozialismus, in: Offner, Hannelore/Schroeder, Klaus (Hrsg.), Eingegrenzt – ausgegrenzt. Bildende Kunst und Parteiherrschaft in der DDR. 1961-1989. Berlin 2000, 9-14

SIMPSON Simone: Zwischen Kulturauftrag und künstlerischer Autonomie. Dresdner Plastik der 1950er und 1960er Jahre. Dresden 2008

SCHRÖTER Kathleen: Allgemeinen Deutschen Kunstausstellung 1946 in Dresden im Kontext der Kunst- und Kulturpolitik in der SBZ. (Magisterarbeit, Universität Bonn) 2004

SRP, Karel: Sochařství dvacátých a třicátých let. In: Dějiny čs. Výt. Umění, Praha, Academia, 1998.

- STARITZ, Dietrich: Geschichte der DDR, Frankfurt am Main 1996
- STEINKAMP, Maïke: Das Unerwünschte Erbe, die Rezeption "entarteter" Kunst in Kunstkritik, Ausstellungen und Museen der SBZ und frühen DDR. Berlin 2008
- SVAŠEK, Maruška: The Dialectics of Materiality and Interpretability: The Case of the Stalin Monument, in: Language and Beyond, 37-57
- ŠOLTA, Vladimír: První zkušenosti z úkolové akce. In: Výtvarné umění, roč. 3 1950, 172
- ŠOLTA, Vladimír: Připomínky k výstavě „Výtvarná úroda“, in: Výtvarné umění 9-10, 1950, 386 - 398
- OFFNER, Schröder / OFFNER, Hannelore: Eingegrenzt, Ausgegrenzt, Bildende Kunst und Parteiherrschaft in der DDR 1961-1989. Berlin 2002
- SCHWENGER, Hannes: Sozialistische Künstlerorganisation, in: Offner, Hannelore/ Schroeder, Klaus (Hrsg.), Eingegrenzt – ausgegrenzt. Bildende Kunst und Parteiherrschaft in der DDR. 1961-1989. Berlin 2000, 89-148
- SIEBEROVÁ, Jana: Socialistický realismus a tzv. totální realismus: charakteristika básnické poetiky a pokus o komparaci. (diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy), Praha 2011
- SIMPSON, Simpson: Zwischen Kulturauftrag und künstlerischer Autonomie: Dresdner Plastik der 1950er und 1960er Jahre. Böhlau 2008
- SLAVÍK, Václav: A Great Testimony to the Revolutionary Tradition of Our People. In: Rudé právo XXIX, č. 120, 22.5. 1949, 3
- ŚLIWIŃSKA, Katarzyna: Sozialistischer Realismus in der DDR und in Polen : Doktrin und normative Ästhetik im Vergleich. Dresden 2005
- SOBOTTA, Robert: Freiplastik in Dresden nach 1945, TU Dresden, Philosophische Fakultät, Institut für Kunst und Musikgeschichte, 1997, Magisterarbeit
- SÖDER, Gerlind: Die Bildhauerszene in Dresden, in: Gillen, Eckhart/ Haarmann, Rainer (Hrsg.), Kunst in der DDR, Köln 1990, 274-176
- SPURNÝ, Jan: Josef Malejovský. Praha 1963
- Status of an Artistic Studio of the Army. A Military Historical Archive, MNO 1955, kr. 67. Reproduced in: PETIŠKOVÁ, Tereza: Czechoslovak Socialist Realism 1948-1958. Praha, 2002
- STAADT Jochen: "Die Eroberung der Kultur beginnt!": die Staatliche Kommission für Kunstangelegenheiten der DDR (1951-1953) und die Kulturpolitik der SED. Berlin 2011
- STARITZ, Dietrich: Geschichte der DDR, Frankfurt am Main 1996
- STONE, Marla: A review of: Art and Power: Europe under the Dictators, 1930-1945, in: Journal of the Society of Architectural Historians, Vol. 55, No. 4, 1996. 457-460
- STÖRIG, Hans Joachim: Malé dějiny filosofie. Kostelní Vydří 2000
- STOYTCHIEVA, Svetlana: „Neoklasické“ tendence v českém výtvarném umění první poloviny dvacátých let XX: století.
- SVAŠEK, Maruška: The Dialectics of Materiality and Interpretability: The Case of the Stalin Monument, in: Language and Beyond, 37-57

Svému osvoboditeli československý lid. Praha 1955

SVOBODA, Mojmir: A History of Marxist Aesthetics. Ústí nad Labem, 1988

SYSOJEV, P: Boj o socialistický realismus v sovětském výtvarném umění. In: Výtvarné umění, roč. 1 1950, 27-41

ŠALDA, F.X.: Mor pomníkový, in: Šaldův zápisník 1, 1928, č.1, 265-269

ŠÁMAL, Petr (ed.): Literatura socialistického realismu: východiska, struktury a kontexty totalitního umění: sborník příspěvků ze symposia pořádaného Ústavem pro českou literaturu AV ČR ve spolupráci s Ústavem slovenskej literatúry SAV a Slovenským inštitútom v Praze 11. a 12. října 2006. Praha: ÚČL AV ČR, 2009

ŠETLÍK, Jiří: Soviet Fine Art: An Anthology of Theoretical Studies. Praha, 1951

ŠIMEK, Milan: O stranickosti, lidovosti a ideovosti literatury a umění : sborník příspěvků ze semináře, konaného 13. a 14. února 1973. Praha : Ústav pro výzkum kultury, 1973

ŠIMEK, Milan: Question of an Application of the Method of Socialistic Realism in the Field of Fine Arts and Tasks of Critics. Praha, 1974

ŠINDELÁŘ, Jan: Stalinův pomník v Praze. (Diplomová práce na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy), Praha 2009

ŠOLTA, Vladimír: Čerpejte zkušenosti z děl sovětských mistrů – Mistrů socialistického realismu! in: Výtvarné umění, časopis Ústředního svazu československých výtvarných umělců, Praha 1952

ŠOUREK, Jiří / KOTALÍK, Jiří: Four Discourses on Czech and Soviet Painting. Praha 1947

ŠTOLL, Ladislav: Through the Means of Socialist Realism to the Working Man, in: Rudné právo XXVIII, č. 86., 11.4. 1948, 4

ŠTURSA, Jiří / KAŠPÁRKOVÁ, Marcela: Osudy kolem žulového Josefa Vissarionoviče, in: Lidová demokracie, 28.11. 1991, 6

ŠTURSOVÁ, Vlasta: Pomník generalissima J.V. Stalina v Praze Slovanský přehled 41, 1955, č. 4-5, 162

TABOR, Jan (ed.): Kunst und Diktatur: Architektur, Bildhauerei und Malerei in Österreich, Deutschland und der Sowjetunion 1922-1956. (kat. výst. Wien). Baden 1994

THOMAS, Karin: Kunst in Deutschland seit 1945, Köln 2002

TSCHERNYSCHESKI, Nikolai Gawrilowitsch: Die ästhetischen Beziehungen der Kunst zur Wirklichkeit, Berlin 1954

TOMEŠ, Jan: Jan Lauda. Praha 1952

UHL, Matthias: Die Teilung Deutschlands. Niederlage, Ost-West-Spaltung und Wiederaufbau 1945–1949. Berlin 2009

ULBRICHT Walter: Zur Kulturpolitik. Rede, gehalten in Bitterfeld vor Schriftstellern, Brigaden der Sozialistische Arbeit und Kulturschaffenden. Berlin 1959

ULBRICHT Walter: Prinzipienfestigkeit ist nicht Dogmatismus. Aus der Rede Walter Ulbrichts auf der II. Bitterfelder Konferenz, in: Bildende Kunst 7/1964, 339ff

ULMANN, H.: Franz von Sickingen. Leipzig 1972

Unsere Kultur muß sozialistisch sein. Kulturkonferenz des ZK der SED gestern in Berlin eröffnet, in: Neues Deutschland, 24.10.1957 / Berlin

URZIDIL, Johannes: Zeitgenössische Maler der Tschechen: Čapek, Filla, Justitz, Špála, Zrzavý, Bratislava 1936

V Praze byl položen základní kámen pomníku J.V. Stalina, in: Severočeská Mladá Fronta, č. 300, č.r. 5., 23. 12. 1949, 5

VALACH, Milan / RYBÁŘ, Radovan: Totalitarismus ve 20. století : československé zkušenosti. Brno : Masarykova univerzita, 2001

VBKD (Ed.): Neuer Kurs und die Bildenden Künstler, Beiträge aus den Protokollen der außerordentlichen Vorstandssitzungen am 7. Und 8. August 1953 und 14. November 1953, Dresden 1953

VBKD (Ed.): Arbeitsplan des VBKD für das Jahr 1953, in: Der Bildende Künstler, No. ½ February, 13-17

JAMES, Vaughan: Soviet socialist realism: origins and theory. London, 1973,

VIERNEISEL Beatrice: Die Kulturabteilung des Zentralkomitee der SED, 1946-1964, in: Günter Feist, Eckhart Gillen, Beatrice Vierneisel (Ed.): Kunstdokumentation SBZ/DDR 1945-1990. Aufsätze, Berichte, Materialien. Berlin 1996

VÍTKOVÁ, Vladěna: Socialistický realismus - z Moskvy do Yan'anu (Bakalářská práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy) Praha, 2012

VLASÁK, Jan: Obnova pomníku plukovníka Josefa Jiřího Švece. Dokument městské části Praha 1, č.j. 125100/2015 (7.9. 2011)

VLAŠÍN, Štěpán / PEŠTA, Pavel: K socialistickému umění. Antologie z české marxistické estetiky, Praha 1976

Vítězný únor, Katalog výstavy obrazů, soch a grafiky Armádního výtvarného studia. Armádní výtvarné studio. Praha 1973

VORSTEHNER, Dieter (Hrsg.): Parteauftrag: ein neues Deutschland. Bilder, Rituale und Symbole der frühen DDR, Berlin 1997

WALTER, Howard: Skulpturen, Plastiken, Zeichnungen, Radebeul 2000

WARNKE, Martin: Gibt es DDR Künstler? Anmerkungen zu einem Künstlertypus, in: FLACKE, Monika (ed.): Auf der Suche nach dem verlorenen Staat : die Kunst der Parteien und Massenorganisationen der DDR; Contributiona from Symposium "Auf der Suche nach dem Verlorenen Staat. Die Kunst der Parteien und Massenorganisationen der DDR", Deutschen Historischen Museum (13 – 14 Dec 1993), Berlin 1994

WEINER, Richard: Vzpomínka na Gutfreunda. Richard Weiner, in: Volné směry: Měsíčník umělecký. č. 25 (1927-1928), 172-174

WEITZ Eric D.: Creating German Communism, 1890-1990: From Popular Protests to Socialist State, Princeton 1997

WERCKMAISTER, O. K.: Degenerate Art: The Fate of the Avant-Garde in Nazi Germany by Stephanie Barron; Entartete Kunst: Ausstellungsstrategien in Nazi-Deutschland by Christoph Zuschlag, in: The Art Bulletin, Vol. 79, No. 2, 1997, 337-341

WINKLER Kurt: Allgemeine Deutsche Kunstausstellung, Dresden 1946, in: Stationen der Moderne - Die bedeutenden Kunstausstellungen des 20. Jahrhunderts in Deutschland (Exhibition Catalogue, Berlinische Galerie) Berlin 1988

WITTLICH, Petr: Otakar Švec. Praha 1959

WITTLICH, Petr: Sochařství před první světovou válkou, in: PETRASOVÁ, Dagmar / LORENZOVÁ, Helena: Dějiny českého výtvarného umění. IV/1, 1890-1938. Praha 1998

WITTLICH, Petr: Sochařství dvacátých a třicátých let, in: PETRASOVÁ, Dagmar / LORENZOVÁ, Helena: Dějiny českého výtvarného umění. IV/1, 1890-1938. Praha 1998

WITTLICH, Petr: Jan Štursa. Praha 2008

WITTLICH, Petr: České sochařství ve XX. století. Nové Město na Moravě, 1978

WITTLICH, Petr: Horizonty umění. Praha 2010, 410

Zur Bildenden Kunst zwischen 1945 und 1950 auf dem Territorium der Deutschen Demokratischen Republik, Karl-Marx-Universität Leipzig 1978

ZETKIN, Klara: Lenin on Culture. Reminiscences of Lenin (1924) Retrieved from: <http://www.marxists.org/archive/zetkin/1924/reminiscences-of-lenin.htm> (29.1.2014)

ZHDANOV, Andrei: Soviet Literature - The Richest in Ideas, the Most Advanced Literature. In: Gorky, Radek, Bukharin, Zhdanov and others "Soviet Writers' Congress 1934", London 1977, 15-26

ŽDANOV, Andrej Aleksandrovič: O Umění, Praha 1949